

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Ústav translatologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Angličtina pro mezikulturní komunikaci

Tereza Schlögllová

Komentovaný překlad: Caitlin Moran: *Moranifesto*. London: Ebury Press, 2016. ISBN 9780091949051. Stránky: 5-16, 74-79, 222-224

Annotated translation: Caitlin Moran: *Moranifesto*. London: Ebury Press, 2016. ISBN 9780091949051. Pages: 5-16, 74-79, 222-224

Praha, 2018

Vedoucí práce: PhDr. Eva Kalivodová, PhD.

Zadání

Zadaný text přeložte do češtiny a svůj překlad doprovodte překladatelským komentářem v rozsahu min. 20 normostran. Komentář slouží k provedení překladatelské analýzy, která by měla předcházet překladu: v jejím rámci celkově charakterizujte výchozí text; uveďte, s jakým cílem a jakou funkcí byl napsán a jaké stylistické postupy autorka volí k dosažení svého záměru. Dále uvažujte o nové, české komunikační situaci překladu – tato situace, byť hypotetická, bude v komentáři představena. Vysvětlete, zda a proč jsou funkce a cíl v této nové komunikační situaci, a v závislosti na nich styl, v textu vašeho překladu stejné či pozměněné. Dále popište, na jaké problémy jste v překladu narazil/a, a zdůvodněte použité překladatelské postupy a nezbytné posuny, které jste v překladu provedl/a na úrovni lexika, syntaxe a v rovině stylistické. Postupujte přitom od celkové koncepce svého překladu k dílčím řešením. Citovaná vlastní řešení, která budete uvádět jako důkazy vámi zvolených postupů, opatřete odkazy ke stránkám překladu i originálu. Komentář opatřete na závěr bibliografickým soupisem použitých primárních i sekundárních zdrojů, včetně internetových. Kromě dodržení formálních náležitostí stanovených Pravidly pro organizaci studia FF UK (Čl. 19) připojte ke dvěma vázaným exemplářům práce (kroužková vazba) dvě volně vložené kopie výchozího textu.

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Evě Kalivodové, PhD. za vedení této práce, cenné rady a kritické připomínky. Dále bych také chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu a trpělivost.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně, že jsem řádně citoval/a všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

podpis

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je přeložit vybrané stránky z knihy *Moranifesto* od Caitlin Moranové z angličtiny do češtiny. Kniha je souborem sloupků a úvah týkajících se zejména politických a feministických témat a vyšla v roce 2016. Druhá část práce obsahuje komentář, který sestává z překladatelské analýzy výchozího textu, zvolení překladatelské metody a následného rozebrání překladatelských problémů, které v procesu překladu vznikly, charakterizace překladatelských postupů, kterých bylo užito, a posunů, ke kterým došlo.

KLÍČOVÁ SLOVA

překlad, překladatelská analýza, překladatelské postupy, překladatelské posuny, text, syntax, lexikum, novinové sloupky, současné politické problémy, feminismus, Británie

ABSTRACT

The objective of this bachelor thesis is to provide a translation from English to Czech and a commentary of the translation process. The source texts are taken from Caitlin Moran's book *Moranifesto*, published in 2016, which is a collection of columns and essays on topics such as politics and feminist issues. The second part of this thesis includes a text analysis of the English original, description of the method of translation, typology of translation problems which arose during the process, translation procedures and shifts that occurred.

KEY WORDS

translation, text analysis, translation methods, translation procedures, translation shifts, text, syntax, lexis, newspaper columns, problems of contemporary politics, feminism, Britain

Obsah

1	Úvod	6
2	Překlad	7
3	Komentář	25
3.1	Profil cílového textu	25
3.2	Překladatelská analýza originálu	27
3.2.1	Stylistické zařazení a textové funkce	27
3.2.2	Vnětextové faktory	30
3.2.3	Vnitrotextové faktory	32
3.3	Koncepce překladu a překladatelská metoda	35
3.4	Překladatelské problémy, postupy a posuny	36
3.4.1	Presupozice	36
3.4.2	Gramatika a syntax	37
3.4.3	Lexikum a nepřímá pojmenování	38
3.4.4	Posuny	40
4	Závěr	41
	Seznam použité literatury	42
	Příloha – Výchozí text	46

1 Úvod

Cílem této bakalářské práce je vyhotovit překlad vybraných částí knihy Caitlin Moranové s názvem *Moranifesto*. Jedná se o sloupky a beletristické fejetony, které se tematicky dotýkají široké škály problémů a záležitostí. Část, kterou jsem si pro překlad vybrala, se zabývá především současnou politikou, kritizuje některá politická rozhodnutí současnosti i minulosti, věnuje se feministickým tématům a problémům dnešní doby. Výraznými rysy textu jsou jeho vtipnost, živost, kontaktovost se čtenářem. Silně se v něm projevuje osobnost autorky a její vlastní zkušenosti a názory. Zejména kvůli osobitosti textu, jeho rázu a vtipnosti jsem po něm sáhla při výběru textu pro bakalářskou práci. Domnívám se, že práce na překladu textu tohoto typu je zajímavá, protože se v něm objevuje spousta různých problémů a pro jejich adekvátní vyřešení je potřeba se nad textem hluboce zamyslet a odhalit ty složky, díky kterým text působí tak, jak působí. Blízká jsou mi také témata, kterým se autorka věnuje.

Práce se skládá ze dvou částí: samotného překladu a odborného komentáře. Komentář obsahuje textovou analýzu, která byla provedena před zahájením samotného procesu překladu. Při analýze jsem se řídila teorií Christiane Nordové a měla jsem na paměti i některé poznatky Petera Newmarka. Během překládání jsem se potýkala s řadou problémů, z nichž některé popisuji v komentáři. Můj původní výběr textů obsahoval strany 7-16, 74-79 a 222-227. V průběhu vypracovávání překladu jsem však zjistila, že můj odhad byl nepřesný a souhrn vybraných pasáží byl delší, než jsem předpokládala. Při překladu jsem si rovněž uvědomila, že je vybraná pasáž relativně složitá a některá řešení byla časově i mentálně náročná. Rozhodla jsem se proto vynechat poslední z vybraných sloupků, abych si tím dala možnost vypracovat lepší překlad finálního výběru (strany 7-16, 74-79 a 222-224). V komentáři popisuji svou koncepci překladu, překladatelské postupy a posuny. Teoretické poznatky o procesu překladu přebírám z českých a slovenských teorií, zejména Jiřího Levého a Dagmar Knittlové.

Pro lepší přehlednost obsahuje práce odkazy ke stránkám textu originálu a textu překladu v závorkách, které následují po dílčích příkladech či řešeních.

2 Překlad

„K opravdové změně vede pouze krize, ať už skutečná nebo očekávaná. Když taková krize nastane, závisí další podniknuté kroky na myšlenkách, které jsou k dispozici. Jsem přesvědčen, že to je náš hlavní úkol: rozvíjet alternativy existujících politických strategií, udržovat je při životě a dostupné, dokud se politicky nemožné nestane politicky nevyhnutelným.“¹

– Milton Friedman

Můj Bože, blíží se změna – cítíte to?

Jasně, že musí přijít změna! Všechno tomu nasvědčuje. Současná míra ekonomické nerovnosti už je stejná jako ve viktoriánské době. Na světě je 50 milionů uprchlíků, což je největší exodus od konce druhé světové války. A nehledě na to, na čí straně jste, když přijde na globální oteplování (buď na straně těch 97 % vědců, kteří existenci globálního oteplování potvrzují, nebo na straně Donalda Trumpa, který poslouchá rady své paruky podobně jako ten bláznivý kuchař s krysou pod čepicí z filmu *Ratatouille*), nemůžete popřít, že nám očividně dochází lvi, ryby, ledovce a vrabci. Ráda bych si myslela, že si jenom skákli za roh do obchodu pro noviny a nějaké cigarety, ale mám podezření, že tak trochu vymírají.

Vzhledem k tomu, že je průmysl v Británii ve smrtelném úpadku a nahrazují ho finanční služby a bankovníctví, může průměrný občan s nízkými příjmy ekonomice nejvíc pomoci tím, že se zadluží. No a z toho plyne ta nevole snížit ceny nemovitostí, protože ty zajišťují vysoké splátky hypoték, a taky posun v poplatcích ve vysokém školství, jelikož to zase donutí mladé lidi vzít si dlouhodobé půjčky. Průměrný dluh britského občana, bez hypotéky, je 10 000 liber (asi 290 tisíc českých korun), a to bez úroků. Pro náš současný ekonomický model je tenhle obrovský dluh národa klíčový. Naše ekonomika je založená hlavně na tom, že si lidi *kupují peníze*. A přijde nám to normální. Jenže je to samozřejmě neskutečně riskantní, protože pokud narostou úrokové sazby, spolu s nimi naroste i počet lidí, kteří zbankrotují. Což vypadá jako... špatný plán.

¹ FRIEDMAN, Milton. *Kapitalismus a svoboda*. Praha: Liberální institut, 1993. ISBN 80-85787-33-4. s. 12. S přihlédnutím k překladu Jiřího Jonáše.

A potom tu máme, jak jinak, nerovnost. Upřímně, je až skandální, jak malé zastoupení mají lidi z nižších vrstev, ženy, lidi odlišné barvy pleti a členové LGBT komunity v jakémkoliv místě vlivu – v podnikání, vládě, peněžních službách nebo médiích. Jak malé zastoupení má *většina*, jinými slovy.

Všechno je v nerovnováze. Existuje příliš mnoho monopolů a překážek. Cesta k uplatnění moci – a nápadů – je spleť a plná hrbolů. Posun generace po generaci k lepšímu na společenské a ekonomické škále – tak typický pro 20. století – skončil. Moje a vaše děti na tom podle všeho budou o dost hůř než moji nebo vaši rodiče. Pokud nám historie něco sděluje, pak je to fakt, že chtět nechtět musí dojít ke změně.

Protože ke změně se svět nachyluje *každou* chvíli. Jedním z mnoha sladkých klamů, které si náš lidský druh namlouvá, je myšlenka, že ke změně dochází velmi zřídka – a když nějaká přijde, je náhlá a jako zemětřesení. A že mezi těmito seizmickým změnami je klid, ticho a mír. Staré panny jedou na kole do kostela, je slyšet úder kriketové pálky do míčku atd., atd.

Ve skutečnosti je změna konstantní. Náš druh se pořád pohybuje z místa na místo. Všechny lidské civilizace byly vybudovány v běhu. Ne za chůze. Pomalejší tempo neexistuje. Není čas na odpočinek. Věci se měnily včera i minulý rok, mění se dnes a budou se měnit i zítra.

Vy sami svět měníte, jakkoli nepatrně, tím, co sdílíte na Twitteru, pitím fairtrade čaje, koupí letenek nebo tím, že se svými dětmi mluvíte o rovném manželství. Nebo možná spíš tím, že o rovném manželství mluví vaše děti s vámi, protože ty bývají často o dost dál. Nemůžou si pamatovat, jaké to bylo dřív, a vidí lépe, jaké to bude v budoucnu, protože v něm stráví více času než vy. A proto na Facebooku sdílí články o náctiletých programátorech z Ghany nebo vám vysvětlují, co je to „vontouring“ (nezjišťujte to, jde o plastickou operaci vagíny. Víc vědět nechtějte. Představte si pysky znetvořené plastikou zhruba ve stejné míře jako obličej „kočičí ženy“ Jocelyn Wildensteinové a u toho taky skončete).

Takže! Změna se blíží – a to není nic nového. Co se lidstva a změn týče, je všechno při starém.

„Revoluce číslo 2“ – píseň, kterou Beatles nikdy nenapsali

V posledních pěti letech slýchám slovo „revoluce“ častěji, než jak tomu bylo během těch dvaceti let předtím. V protestních skupinách, na schůzkách a zejména na internetu si všímám, že lidi mluví o „revoluci“ jako o něčem, co se chystá – co je nezbytné. Hnutí Occupy, Syriza,

Podemos, arabské jaro, rozdělení Spojeného království, ke kterému málem došlo během referenda o nezávislosti Skotska – v této době nám slovo „revoluce“ vychází z úst snadno. Označuje jádro dění. Když Russelu Brandovi vyšla kniha s názvem *Revoluce*, prodalo se víc než půl milionu výtisků. Rozhovor, který poskytnul ve vysílání *Newsnight*, sledovalo víc než 11 milionů diváků – což je dvakrát víc, než kolik lidí pravidelně kouká na seriál *EastEnders*. A ti všichni ho poslouchali, jak mluví o svržení celého politického systému, zrušení nadnárodních společností a vytváření anarchistických společenství! Na to by si v roce 2000 nevsadil ani ten nejopilejší gambler.

Já osobně jsem nadšená z toho, že je slovo revoluce ve hře. Mám ho ráda. „Revoluce“ je mé třetí nejoblíbenější slovo hned po „katedrále“ a „šagrénu“.

Ale měla bych upřesnit, že mám slovo revoluce ráda pro jeho *druhou* slovníkovou definici, ne tu první.

První slovníková definice „revoluce“ zní: „vzpoula, revolta, povstání, rebelie, svržení, výtržnosti a veřejné nepokoje, uchvácení moci, změna režimu, anarchie, chaos“.

To není nic pro mě. Lidi, kteří se chtějí bouřit a povstávat, bývají většinou mladí muži – muži, pro které je odpoledne strávené v obklíčení šesti sty příslušníky městské policie a následně útekem a vhozením cihly do výlohy franšízové pekárny povznášející alternativou sportu.

To já, jakožto žena po čtyřicítce s velmi chabými běžeckými schopnostmi, pouliční boje ráda nemám. Nemám ráda anarchii. Kniha o historii jsem přečetla dost na to, abych si vypěstovala řádné antipatie k extrémům na obou koncích politického spektra, ke společenským kolapsům, anarchii, převratům, uchvacování moci a chaosu. Tohle všechno většinou končí pro ženy a děti špatně. Většinou to končí špatně pro všechny.

Mám takové nepsané pravidlo, že svět se v každé chvíli blíží podmínkám podobným těm, které vedly k vypuknutí druhé světové války, o trochu víc, než si myslíme. A proto jsem všema deseti pro zachování politické i ekonomické stability, pokojné kulturní změny, zachování časového rozvrhu vyprazdňování popelnic atd., atd.

Mám ráda pořádek. A klid. Mám ráda to, že se nemusím Googlu ptát „jak a kde pořídit a schovat zbraň pro případ společenského kolapsu“.

A proto revoluce, kterou mám ráda já, je ta, co je ve slovníku v definici druhé: „Revoluce: zásadní změna, metamorfóza, proměna, inovace, přeskupení, změna směru.“

No prosím, to je revoluce podle mého gusta – metamorfóza. Zásadní změna. Revoluce, která je jako ten moment, kdy Dorotka v *Čaroději ze země Oz* vejde z černobílého filmového světa do barevného nebo kdy dobrá víla zahálí Popelku pomocí kouzel do plesových šatů. Žádný převrat, nýbrž přeměna. I ten nejzapálenější konzervativec by měl problém s vyvrácením toho, že je načase, aby způsob fungování naší společnosti prošel výraznou změnou k lepšímu. Politiku naší doby lze definovat kapitalismem – jenže tomu se za našeho života nedostalo žádného promyšleného a plánovaného zlepšení.

Naproti tomu aktualizací operačního systému na mém počítači jsem zažila už deset. A přitom ho používám jen k nákupům oblečení přes internet a k plýtvání časem na Twitteru. Určitě je teda načase aktualizovat i kapitalismus. Kapitalismus Vista. Kapitalismus 10. Není snad možnost konkurence na trhu samotnou esencí kapitalismu? Stejně tak jako neustálé vylepšování produktů a širší výběr? Je trochu zvláštní, že nám kapitalismus orientovaný na spotřebitele poskytuje 300 různých druhů café latté, ale jenom jeden druh kapitalismu, v rámci kterého nám všechny politické strany, snad kromě zelených, vnucují pořád dokola ten stejný politický model.

Jako kdyby si současný politický systém neviděl na špičku nosu. Věří pouze, že existuje. Že se jakožto přirozené pokračování věcí vyloupí na svět v dokonalé podobě a evoluci už má za sebou. Nevidí sám sebe tak, jak ho vidí mnozí: jako výtvar lidských stvoření – chybujících a nedokonalých lidských stvoření – který jimi stejně tak dobře může být přeměněn. Současný ekonomický a politický systém neumíme ani pořádně pojmenovat. A když ho někdo nazve „neoliberálním kapitalismem“, mají to lidi za levičácké označení a daného člověka za, no, za marxistu. Jakmile něco neumíme pojmenovat, tak se o tom nemůžete ani bavit – což je krásně vidět na tom, jak zmatení jsou voliči, když se jich zeptáte na současnou situaci a co by na ní chtěli změnit. Nevypraví ze sebe kloudného slova. Pokud je ekonomický a společenský systém lidem, kteří v něm žijí, prezentován jako ten jediný Systém, zabráňuje jim to zároveň pojmenovávat a vymýšlet systémy nové.

Ale zavést řeč o nových systémech je vážně potřeba. Přesně proto máme ten pocit neposednosti.

Takže, máme právo na upgrade. Jak by měl asi tak vypadat? A odkud se vlastně vezme?

No, to je na nás. Co se upgradu operačního systému planety Země týče, máme k dispozici nevyužitý, významný zdroj, díky kterému bychom se mohli posunout vpřed mílovými kroky. Tím zdrojem jsme my. My jsme samozřejmě ten bohatý zdroj naší doby.

Jsme zdroj jedinečný a pro tuhle éru klíčový – to proto, že až dosud se napříč dějinami lidstva většinou lidské kapacity plýtvalo. Pokud člověk obdařený nebývalým intelektem měl to štěstí, že a) byl muž, b) nezemřel v raném dětství na žádnou strašlivou nemoc, c) měl dostatečné prostředky na to, aby získal vzdělání a d) jeho sociální situace (kterou obvykle definuje to, kde bydlíte a kolik máte peněz) mu dovolila intelekt rozvíjet, tak fajn. V opačném případě ale veškerý potenciál zemřel spolu s ním.

A právě proto nutně potřebujeme rovnost. A to co nejdřív. Protože rovnost, to není žádná krásná a přepychová věc, kterou si můžou dovolit jenom bohaté komunity – nejsou to zákony a infrastruktura vytvořené až poté, co bylo zajištěno fungování ekonomiky a zahraniční politika dořešená. Rovnost pro lidstvo nejsou kašmírové ponožky na spaní. Není to dárek, kterým se odměňujeme, jako třeba šampaňské. Je to nutnost, jako voda.

Nejbohatším zdrojem lidstva ve dvacátém prvním století není ropa, titan, voda ani zlato, nýbrž mozky. Lidské mozky. Když to řeknu napřímo, tak země, ve kterých panuje větší nerovnost, se potýkají s problémy proto, že jsou hloupější. Tím, že přehlízejí veškeré své obyvatelstvo ženského pohlaví, snižují mozkovou kapacitu na polovinu, a následně mají pro sestavení elity schopné řešit problémy k dispozici jen nepatrné procento ze zbylé půlky lidí.

A dokud dopouštíme, aby miliardy tun mozkové hmoty na světě zůstaly nevyužité, zanecháváme lidstvo v nelogicky složité situaci. Představa, že někteří lidi jsou od přírody nadřazení jiným, lidstvo oslabuje a dělá z něj druh méněcennější. A upřímně řečeno i hloupější.

Tahle slabost se promítá i do politiky. Jak „poli“ ve slově politika, tak „demo“ ve slově demokracie nesou význam „lidu“. A právě to nám teď chybí. My. O revoluci dnes mluví skoro každý, jenže volební účast jasně ukazuje na rostoucí problém apatie. Poslední volby ve Spojeném království měly sice nejvyšší účast voličů od roku 1997, přesto ale více než 40 % mladých voličů (18–25) volit nepřišlo. Přitom jsou nesporně tou skupinou, která by se měla angažovat nejvíc, protože politika dneška rozhoduje o budoucnosti, ve které oni budou žít.

Velkým skupinám populace chybí zástupci nejen ve volebních místnostech, ale i v místnostech pro zvolené. V parlamentu Velké Británie sedí 650 členů, z nichž pouze 191 jsou ženy.

Další nedostatečně reprezentovanou skupinou v Británii je její nebělošská populace – pouhých 41 členů parlamentu z těchto 13 % britské populace. A pro ilustraci, situace lidí z nižších společenských vrstev vypadá následovně: pouhých 7 % obyvatelstva navštěvuje

soukromé školy, avšak ve Westminsterském paláci, kde zasedá parlament, mají 33% zastoupení.

V roce 2015 bylo 260 nových kandidátů, 47 z nich byli předtím konzultanti, 29 právníci a 19 novináři. Občas se ve špatných časech může zdát, že pokud má někdo ve svých společenských kruzích těch správných 200 lidí, jeho šance na to stát se příštím premiérem je zhruba padesát na padesát.

Ať už se na to člověk podívá jakkoli, je jasné, že tímto způsobem se do Westminsterského paláce těžko dostane správně různorodá směska mladé krve, která by mohla přinést a rozebírat nové nápady a témata.

Naši zástupci pochází z nepočetné, uzavřené skupinky obyvatelstva a není se čemu divit. Slovo politika už dávno nevyvolává pozitivní asociace. Když dnes někdo doma oznámí, že chce do politiky, je to pro většinu rodičů skoro stejné, jako kdyby jejich potomek u večere prohlásil: „Mami, tati, rozhodl jsem se, že se stanu totálním úchylem.“

Máme v sobě naprogramovanou představu, že politici jsou úplatní, prohnání a vypočítaví podvodníci a lháři, kteří slouží pouze zájmům svých kamarádů a obchodních partnerů. Čestný muž, žena či genderově nevyhraněný člověk nemůže jen tak říct, že by rád do politiky, aniž by jej ostatní okamžitě nezačali podezřívát z nějaké nekalosti. A to je, odborně řečeno, dost na prd. Demokracie nemá vůbec žádný smysl, když nevěříme nikomu, kdo se v ní chce oficiálně angažovat. Když samotná pohnutka k získání moci vzbouzí nedůvěru těch, které chce člověk zastupovat. Když lidi věří, že ten, kdo se chce za něco zasadit, to dělá ze sobeckých důvodů.

A tak selhává představa služby veřejnému zájmu – což je klíčový princip moderní doby.

Problémy současné situace jsou tedy následující: kdo a jak se angažuje v politice, to, že politika samotná v lidech vyvolává představu opotřebovanosti a špinavosti, veškeré debaty jsou dnes směšné a odpudivě agresivní a naši zástupci mdlí a z malého rybníčku. Celý systém je znehodnocený.

Dobrá zpráva ale je, že existuje asi miliarda způsobů, jak to napravit. My. Protože my jsme podstatou demokracie. My *jsme* demokracie. To my vedeme diskuze a utváříme politické klima. To my udáváme tón budováním prostorů, ve kterých se z diskuzí plodí nápady a ty poté v činy. To my jsme hybná síla změny – nejen ve volebních místnostech jednou za pár

let, ale tím, co děláme každý den. Tím, co nakupujeme a jíme, jak mluvíme, jaké ideje šíříme, o čem a jak mluvíme a jaké konexe si vytváříme po celém světě.

V mnoha ohledech jsou dnes kultura a společnost milionkrát důležitější než politika. S příchodem internetu a následně prudkým nárůstem vzájemné propojenosti a možnosti komunikovat s kýmkoli vznikla úplně nová sféra moci, vlivu a vědění, která existuje zcela nezávisle na institucích, které jsou s mocí, vlivem a věděním tradičně spojovány – na Westminsteru, sídlech skotského a irského parlamentu Holyrood a Stormont, univerzitách, finančních a obchodních centrech v Londýně, tradičních médiích – a to v mnohem větším.

V mnoha ohledech už jsou sociální média ta hlavní a s dalšími roky budou na důležitosti nabývat ještě rychleji. Dokonce i největší zpravodajská stanice na světě, BBC, má pouze 3500 zaměstnanců, zatímco Facebook a Twitter dohromady jich mají 1,3 miliardy: 1,3 miliardy reportérů, fotografů, hackerů a komentátorů. Dnes všichni přijímáme a vysíláme zároveň. Něco jako pasivní obecnost už neexistuje. Každý chce říct to svoje – ať už ve formě článku na blogu s rozsahem 6000 slov, nebo tím, že něčemu dá „To se mi líbí“ a nebo to sdílí na Twitteru a tímto jednoduchým aktem šíří intelekt a své požehnání věci. Ráda během konverzací jen tak mimochodem zmiňuju Karla Marxe, a proto chci podotknout, že v tomhle je internet marxistický. Převzal kontrolu nad výrobními prostředky – zpravodajskou produkcí – avšak jen díky tomu, že to zkonstatěle, kapitalistické, nadnárodní korporace jako Google, Facebook a Twitter vůbec umožnily. To je teprve krásně zapektý paradox k prodiskutování nad pátou skleničkou.

Jedním z nejvíce probíraných témat na sociálních sítích v loňském roce byl rasismus ve Spojených státech amerických. Podle všeho bílí policisté mlátí a střílí Afroameričany už léta a zprávy o tom v mainstreamových médiích bývaly zběžné a neměly dlouhého trvání. Dvacet let poté, co byl policií brutálně zmlácen Rodney King, se o těchto incidentech v televizi a novinách stále mluvilo jako o ojedinělých případech.

Ale v roce 2015 se do toho vložili lidi na sociálních sítích a přitáhli k tomu mnohem více pozornosti. A tím vytvořili současnou atmosféru. Nové a lepší technologie lidem umožňují natočit případy násilí a konečně ukázat světu, co se děje. Aktivisté o tom píšou na své blogy, vymýšlejí protirasistické hashtagové kampaně – #blacklivesmatter, #icantbreathe – a už jen pouhým sdílením informací na Twitteru to téma posunuli na první příčku žebříčku důležitosti ve zprávách, kde taky zůstalo po celý rok. Otázky týkající se rasismu v USA jsou pokládány mnohem ostřeji a s větší naléhavostí než kdy dřív. Nedávný průzkum ukázal, že 53 %

Američanů se domnívá, že rasismus se během posledních pěti let zhoršil. Nezhoršil. Jen se o něm víc mluví. Konečně to všichni vidíme. Na internetu ve videích natočených na mobil, kde bílí ozbrojení policisté přimačkávají k zemi čtrnáctileté černošky v plavkách, které volají maminku. V případě Erica Garnera, který s rukou policisty kolem krku pronesl svá poslední slova: „I can't breathe“ („Nemůžu dýchat“).

Spousta témat, kterým se budu věnovat pod hlavičkou politiky, se ve skutečnosti týká kultury, společnosti a technologií. Společnost a kultura se často posouvají vpřed rychleji, rázněji a neúnavněji než politika. Mnohdy přinesou změnu jako první, a to tím nejvíc cool způsobem.

Ukážu vám to na jednom z mých nejoblíbenějších případů, který zahrnuje seriál *Doctor Who* (*Pán času*). Scenárista a producent Russel T. Davies přemluvil BBC, aby seriál obnovili, protože ho zbožňuje. Hned v první sérii představil postavu kapitána Jacka Harknesse, přitažlivého, charismatického a pansexuálního superhrdiny. V podstatě takový Han Solo, co se vyspí s kýmkoliv.

V jednom díle políbí Jack Doktora přímo na rty. Mluvíme o seriálu, který běží v hlavním vysílacím čase a lidi se na něj dívají doma s rodinou. Nejenže se neobjevila ani jedna jediná stížnost, ale také se další pondělí na hřišti ve škole, kam chodí moje děti, několik desetiletých chlapečků hádalo, protože všichni chtěli být ve hře na *Doctora Who* kapitán Jack.

A to je něco, čeho žádný zákon nebo ministr pro rovnost nikdy nedocílí, byť by snaha o to byla jakákoliv. Nikdy nedocílí toho, aby si desetiletí kluci o bisexuálních superhrdinech mysleli, že jsou super. Ne přes noc a bez hádek. Ne s láskou a radostí a vlastně jako pouhý vedlejší produkt seriálu, který má za úkol diváky pobavit a oslnit. Seriálu, u kterého se lidi smějí, brečí a překvapením lapají po dechu.

Dokážu si představit určitou spojitost mezi tím polibkem v seriálu *Doctor Who* z roku 2007 a přijetím novely manželského zákona o sňatcích stejnopohlavních párů ve Velké Británii v roce 2013. Protože kdo ze zvolených poslanců může hlasovat proti lidským právům pro část populace, kterou jejich děti a vnoučata naprosto akceptují?

Velká část pro změnu potřebných základů je vybudovaná jednoduše skrz lidskou kreativitu, radost a ochotu zvážit světy budoucnosti a světy paralelní. Společnost BBC ten seriál vytvořila a my jsme se na něj dívali. A vtom, zatímco jsme si hráli a byli *šťastní*, prošel svět malou změnou.

Úplně poprvé díky explozi, kterou prošly sociální sítě, mají lidi na celém světě možnost promlouvat ke zbytku světa – bez zprostředkovatele. To, co ví jeden jediný člověk, se může rozšířit do celého světa během méně než hodiny – jak nás naučila kauza WikiLeaks. Lidi, kteří by dřív vůbec nedostali slovo, teď sami vedou debaty, jak se to povedlo neziskové organizaci Daughters of Eve (Dcery Eviny), která bojuje za zákaz ženské obřízky a ve Velké Británii docílila změny zákona.

Díky internetu naše společnost konečně získala globální vědomí, které bylo ještě v době satelitních telefonů nebo faxu nepředstavitelné. Člověk pozorující Zemi z vesmíru by si všiml, že od počátku sociálních sítí zeměkouli rozsvítil bilion zlatých nitek, v nichž se proplétají debaty a informace, vznikají nová seznámení a sítě promluv. Celý svět pomalu startuje, jako náctiletý mozek – nervové dráhy se rozbíhají do všech koutů světa, spojují se, prodlužují, rozrůstají. Zdá se, že dřívější spirituální či náboženské představy o kolektivním vědomí lidstva zkrátka předpověděly budoucnost. Teď v kolektivním vědomí žijeme. To je konečným účelem internetu. Panebože, asi si půjdu dát cigáro.

V dubnu roku 2013 zemřela žena, jež byla úplnou definicí společenského klimatu 80. let, doby mého dětství, Margaret Thatcherová. Spousta lidí, které znám, to oslavovala. A to se hrubě nelíbilo spoustě dalších. Snažila jsem se vysvětlit, proč byla pro některé lidi její smrt něčím, na co už hodně dlouho čekali.

PROČ JSME PO SMRTI MARGARET THATCHEROVÉ BOUŘLIVĚ OSLAVOVALI

Je to tak zvláštní věc, když vám říkají, že máte truchlit. Že máte být smutní. Že byste mohli projevit trochu úcty.

Když se objevily první zprávy o smrti Margaret Thatcherové, na Twitteru to vypadalo jako na návsí a jako vždycky byl plný oznámení a diskuzí.

Ze začátku se všichni drželi velice jednoduchého „Zemřela Margaret Thatcherová“ nebo „RIP baronko Thatcherová“ nebo „Konečně na to došlo“. První zprávy a reakce jednoduše informovaly o tom, co se stalo.

Po zhruba půl hodině se začaly objevovat příspěvky lidí, kteří sdíleli emotivnější reakce na její smrt. A pokaždé, když v reakci na její odchod někdo z levice prohlásil cokoli neuctivého, nebo dokonce vyjádřil svou radost, tisíce lidí s pravicovými názory byly připraveny ho za to sprdnout. „Co takhle trocha úcty?“ „Vždyť zemřela 87letá paní!“ „Copak nemáš ani trochu soucitu? Nemůžeš být trochu milejší? Nemůžeš ani pro jednu sklonit hlavu, aspoň pro dnešek?“

Bylo to zajímavé, protože se zdálo, že podporovatelé Margaret Thatcherové nevěří tomu, že by normálně rozumní a ohleduplní lidé opravdu mohli mít takové pocity. Pravice nedokázala pochopit, proč někteří s levicovými názory nemůžou ani na jeden jediný den sklonit hlavy a pokusit se jako slušní lidé o trochu úcty.

Jako někdo, kdo vyrostl ve státě vlastněném paneláku ve městě, jehož ulice v 80. letech zachvátily nepokojné protesty (to město bylo Wolverhampton a místní mekáč během pouličních výtržností nepřišel k úhoně, hranolky jsme chránili navzdory vzteku), a kdo se dneska mísí s elitou (na jedné zahradní slavnosti mě okázale ignoroval David Cameron, takže je jasné, že se pohybuju v lepších kruzích), chápu, proč se takhle někteří cítí. Chápu, že i

hodní jedinci prostě nejsou schopni truchlit nad smrtí jedné staré paní. Proč se v někom může vařit krev, když přijde řeč na člověka, který údajně tvrdě pracoval pro dobro státu.

Já jsem postoupila z nižších vrstev do vyšší a řekla bych, velmi obecně, že politici a jejich rozhodnutí nikdy neovlivní životy lidí z vyšších tříd tolik, nakolik ovlivní ty ze tříd dělnické a spodní.

Co nejhoršího – opravdu úplně nejhoršího – vám můžou rozhodnutí politiků způsobit, když pracujete v oboru s jistou budoucností, bydlíte v příjemném prostředí v dobře vybavené oblasti v zemi a máte tolik peněz, že jsou pro vás boty nezbytností spíš než luxusem? Možná že posunou nejvyšší sazbu daně na 90 % nebo že dovolí popelářům stávkovat. Je to nepříjemné, ale ne fatální. Jistě, vláda vám může trochu otrávit život, připravit vás o nějaký majetek nebo vás rozčítit – upřímně, může být pořádnou osinou v zadku, být nekompetentní, deprimující a možná dokonce nemorální – ale pokud jste zabezpečení, tak to vy, vaše rodina a všichni ve vašich společenských kruzích v klidu přežijete. Je nepravděpodobné, že to, na co jste v životě zvyklí a co od něj očekáváte, by se mohlo nějak výrazně změnit kvůli té či oné vládě, nehledě na to, jak odlišné jejich ideologie jsou.

Oproti tomu co nejhoršího – opravdu úplně nejhoršího – vám může nějaké rozhodnutí politiků přivodit, když jste chudí – tak chudí, že jste závislí na potravinových bankách? Tak chudí, že potřebujete pomoc od státu? No, vlastně cokoliv. Můžou vám zničehonic pozastavit, snížit nebo i zrušit sociální dávky a vy najednou nemáte z čeho zaplatit nájem a jiné účty a v panice přemýšlíte, které jídlo budete muset vynechávat. Můžou nedostatečně financovat vaše školy a nemocnice. Lidi pak umírají na chodbách, děti nezvládají zkoušky... a tomu neutečete do soukromých nemocnic nebo díky doučování, když máte v peněžence jen knoflíky a lístky na autobus, co už neplatí. Můžou dovolit úplný zánik odvětví, v kterém pracujete, a najednou je všechno, co znáte a umíte, nepoužitelné. Můžou celé vaše město odsoudit k „řízenému úpadku“, jak odhalil nedávno publikovaný návrh Geoffreyho Howea týkající se Liverpoolu.

Víte, jak střední třída tvrdí, že jsou „naprosto zdrcení“ kvůli britské politické strategii vůči Evropské unii? Tak nejsou. Jsou jen otrávení.

A víte, jak chudí lidi tvrdí, že jsou „naprosto zdrcení“ kvůli rozhodnutí o příspěvcích na bydlení? Tak ti naprosto zdrcení jsou. Sedí v hostelu i se svými dětmi. Pro ně to není jen slovíčkaření, pro ně je to realita.

Protože když bydlíte v nesprávném městě, máte nesprávnou práci a patříte do nesprávné třídy, můžou vás vládní rozhodnutí zničit. A to i s lidmi kolem vás, tak, že vás všechny pohltí strach.

Nevím, jestli jste někdy během osmdesátek viděli, jak to vypadá v průmyslových městech, ale věřte, že takhle těm lidem bylo. Všude smutek a strach, plížily se po panelácích jako štiplavá mlha. Ta mlha jako by naplňovala jejich obyvatele samotné a dodnes nezmizela.

Když dnes lidi vzpomínají na osmdesátá léta, vždycky zmíní, jak moc reálná se jevila hrozba jaderné války. Pořád dokola nám opakovali, jak by život v takové pustině po jaderné válce vypadal: málo zdrojů, málo naděje. Všichni jsme byli dobře obeznámeni se scénářem, který by nastal, kdyby k tomu došlo. Věděli jsme, co nás čeká, pokud selže diplomacie.

Bylo mi devět, když v televizi dávali film *Vlákna*, a jak jsem tak pozorovala ty vybuchující bomby, zničenou katedrálu svatého Pavla a křičící lidi, kteří najednou zmizeli v záblesku ostrého světla, napůl jsem tomu uvěřila a měla jsem takovou dětinskou a mlhavou představu, že na nás tu bombu opravdu shodili. Ve Wolverhamptonu to vsutku vypadalo, že diplomacie selhala. Tolik věcí, které měla údajná apokalypsa přinést, pro nás bylo realitou – kromě ozáření. I když tenkrát byly antibiotické krémy na akné ještě v plenkách, a tak člověk občas narazil na čahounského náctiletého nešťastníka s obličejem tak plným pupínků, až se zdálo, že snad opravdu vylezl se samotného epicentra atomového hříbu.

Táta nás vozíval do města a vždycky nám zdeptaně opakoval: „Když jsem byl malej, tak v tuhle denní dobu nebylo slyšet nic jinýho než dupot dělníků po cestě do továrny. Všechny autobusy byly plný, ulice se hemžily lidma. Bylo tady co dělat a lidi měli peníze. Přicházeli sem shánět práci a hned první den si ji našli. A podívejte, jak to vypadá teďka,“ říkával, když jsme projížděli centrem města mezi budovami se zabedněnými okny, z kterých vyrůstal plevel.

„Je tu úplně mrtvo. Kam šli? Kam se všichni poděli?“

Jeli jsme na nákup tam, kde bylo zboží nejlevnější: vedle samoobsluhy tam vznikl velký obchod v budově, která bývala továrnou, než do ní někdo nacpal regály, navršil na ně zboží a prodával ho zlevněné. Z pytlů s rýží vylézaly myši a pod střechou tam snad žili duchové v pletenci trubek, které byly akorát přetřené ošklivou, nepřírozeně tyrkysovou barvou.

Až po cestě domů jsme zjistili, kde „všichni“ jsou. Se sklopenými hlavami čekali před úřadem práce. Chlapi staří jako můj táta, kteří si dřív mysleli, že budou vždycky pracovat rukama, místo svého jména uměli napsat jenom křížek, a kteří věděli že tahle nová ekonomika znamená, že jsou v háji. Byli tam i mladí kluci, jako omráčení, protože věděli, že před nimi si o práci zažádalo 2 999 999 lidí. I když jejich bezradné výrazy mohly částečně pramenit

z toho, že džíny, co měli na sobě, se tenkrát nosily velmi těsné a bez milosrdného přídavku lycry.

Když vypukly nepokoje, byla jsem zrovna náhodou v centru. Vypadalo to, jako by snad všichni muži z města běželi po hlavní ulici a křičeli. Obklíčila nás policejní auta. Táta nás zatahl do průchodu, schoval nás pod bundu a přitiskl k tělu. Byli jsme obklopeni jeho ostře páchnoucím potem, zatímco se nás v panice snažil chránit pod svým vatovaným kabátem před rozzuřenými muži.

V klidnějších obdobích jsme se snažili si vytvořit příjemné vzpomínky. Do West Parku, což byla jediná trocha zeleně ve Wolverhamptonu, jsme šli jednou. Ten den jsme byli jediná návštěvníci. Prošli jsme bránou a bahnité břehy jezera v tu ránu ožily, voda se rozčeřila a bylo slyšet příšerně nepříjemný zvuk, z kterého jste měli pocit, že si okamžitě musíte umýt ruce, a to aspoň desetkrát. Utíkaly před námi stovky a stovky krys. Plavaly zpátky do svých hnízd na ostrůvku uprostřed jezera a vydávaly u toho prapodivný krysí vrískot.

Tak tam já jsem vyrostla. Pouliční nepokoje a krysy, duchové a smutné zástupy lidí obestřené tichem. Ve Wolverhamptonu to v osmdesátých letech vypadalo, že diplomacie selhala. Že na nás nějaká bomba spadla.

A když se rozpadne celé město, když vám místo, kde žijete, připadá jako pouhé trosky civilizace, když vám staří lidé s výrazem ve tváři změněným nedávným šokem říkají, že takhle to nebývalo, že bylo líp, bylo tu hezky, ale tos ještě nebyla na světě... Když vidíte, že je jim líto, jaké dětství prožíváte, a chtějí to všechno zakrýt svými dlaněmi plnými mozolů, obracíte se jako oběti z každého zničeného, vybombardovaného města na svou vládu, abyste zjistili jejich reakci na vaše neštěstí. Obracíte se na ně, abyste zjistili, jak to hodlají vyřešit.

A vláda osmdesátých let nám nepřišla na pomoc. Znám trapně jako malé dítě, když to teď takhle říkám, ale takhle jsme se všichni cítili. Dali nám dost jasně najevo, že tohle není jejich problém – že semínka soukromého sektoru jsou rozfoukána tak, jak jsou, a že všechno ostatní si má každý jednatlivec zařídit sám. Že to zničené město je naše a můžeme si za to sami, protože jako jeho obyvatelé jsme nebyli dostatečně dynamičtí, neotvírali si vinárny, nezakládali start-upy ani neobchodovali na burze. Pokud bylo město podřadné, bylo to proto, že podřadní byli i ti, kteří v něm žijí. Tím problémem jsme byli my. My z Liverpoolu, Sunderlandu, Glasgow a velšských údolí jsme byli... nežádoucí. Měli jsme se nějak změnit, ale nezměnili. A proto nás naše vlastní vláda zavrhl.

Vyrůstala jsem s vědomím, že Margaret Thatcherová neschvaluje moji samotnou existenci: rodina s osmi dětmi ve státě podporovaném bytě, táta v čele odborů (bohém s domácím vzděláním a pohlčený kulturou LGBT komunity) a v obýváku příbuzní, horníci z Walesu, vyprávějí o stávkách a demonstracích, kterých se zúčastnili. Byli jsme ten typ lidí, co zdržuje ostatní.

V posledních letech často slýchávám, že odpor vůči premiérce Thatcherové a strach, které jsem jako dítě pociťovala, jsou značně ironické. Jsem totiž vlastně klasické „dítě Thatcherové“. „Podívej se na sebe, kam až ses vypracovala! Makáš už od třinácti! Svépomocí ses dostala ze státního bytu ve Wolverhamptonu! Silná žena ve světě mužů! Jsi naprostým důkazem všeho, co vždycky říkala! Margaret Thatcherová tě stvořila!“

Vždycky na to velmi tiše odpovím: „Jo. Ale podívej se kolem. Kolik dalších, jako jsem já, vidíš? Kolika dalším se podařilo utéct do světa dětí z drahých soukromých škol, Cambridgeské univerzity a bohatších oblastí blízko Londýna a s lehkým krokem teď vstupují do velkých zasedacích místností a hýbou světem? Kde jsou všichni ti lidi mé generace, co pochází z dělnických tříd? Protože já je kolem sebe nevidím. Žádné dveře se jim neotevřely. Spíš naopak. Na rozdíl od generace mého otce se zdá, že jsou znovu zavřené.“

A tak se zrodil všechn ten vztek, který v den smrti baronky Thatcherové rozčaroval na sociálních sítích tolik lidí. Kampaň, v rámci které si mnozí stahovali písničku „Ding, Dong! The Witch Is Dead“ (aneb „Bim bam, čarodějnice je mrtvá), různé večírky na oslavu jejího odchodu. Bouchání ohňostrojů a pití šampaňského, které už tolik let stálo na polici a čekalo na tento den, vyvedlo z míry spoustu komentátorů. Jak můžou slavit něčí smrt? Smrt tvrdě pracující, staré a zmatené dámy? To je přece naprosto zbytečně vulgární. A zlomyslné.

Jenže v lidech, kteří tu zůstali po pádu svých měst, žal a strach postupem času zhořknuly a – jak už tomu tak bývá – proměnily se ve zlost. A tenkrát se v deníčcích začaly objevovat zápisky plné bezmoci, ale i odhodlání. Zápisky ze dne, kdy zavřeli továrnu, kdy byl zaveden Článek 28 zakazující „propagaci homosexuality“ nebo kdy se někdo z rodiny vrátil z demonstrace celý od krve. Zápisky ze dnů, kdy byla politická rozhodnutí pociťována velice osobně – třeba na výplatnici nebo v posteli. Zápisky ze dnů, kdy začala být politická rozhodnutí v tolika městech nebezpečná a věštila zkázu.

A všechny byly napsané jinak, v jiné dny, jinými tužkami a tisícem různých způsobů, ale všechny by se daly shrnout do jediného: „Už nemůžu nic jiného než to přežít. Přežít vás. Jediné, co ještě zvládnou, je vás předběhnout.“

A přesně to se dne 8. dubna všemi těmi lacinými, nedůstojnými způsoby, a přesto upřímně oslavovalo. Úžas a úleva, které zažívali lidi ve velšských údolích, v panelácích a hostelech, protestující na neúspěšných pochodech, protože cítili, že navzdory všem vlastním očekáváním něco přežili.

Řekněme si to narovinu, tahle část se klidně mohla jmenovat „Proč je často děsivé mít vagínu“. Tady máte pár řádků o další věci, ke které se feminističtí autoři a autorky musí vracet znovu a znovu: právo žen vybrat si, kdy se stanou matkami.

POTRATY URČUJÍ PODOBU TOHOTO SVĚTA – VŽDYCKY TO TAK BYLO A VŽDYCKY BUDE

V roce 2013 schválila vládnoucí Lidová strana Španělska návrh, který by v zemi radikálně zpřísnil zákony týkající se potratů. Podle návrhu by Španělky porušily zákon, pokud by šly na potrat jindy než v případech znásilnění, incestu nebo ohrožení fyzického či psychického zdraví. To vyvolalo bouřlivé reakce i za hranicemi Španělska a Lidová strana nakonec návrh stáhla. Jenže v té době začaly ženy v mnoha amerických státech pociťovat významná omezení týkající se potratů a jejich dostupnosti a na chodnicích před britskými nemocnicemi pravidelně protestovaly pacientky (většina z nich mladá a traumatizovaná), které se však dočkaly jen vlny urážek. Zdálo se, že v jinak vyspělých zemích se najednou změnil pohled na potraty. Jako by to byla nedávno vzniklá, morálně zvrhlá záležitost, kterou přivál stejný vítr, co přinesl disco hudbu, homosexualitu a seriál *Dallas*, a kterou je v dnešních choulostivějších, střízlivějších a rozjímavějších časech nutno znovu potlačit. Protože dnes už přece existují jen tyhle módní, legální potraty, ke kterých dochází v nemocnicích a provádějí je doktoři, a že už toho bylo dost a je načase to zatrhnout.

Podivná to logika, zvláště pro vyspělé země, protože naprosto opomíjí ten fakt, že potraty vždycky byly neochvějnou součástí naší společnosti. Opomíjí to, jak běžné jsou, jak časté a nezbytné. Žijeme ve světě, jehož podobu potraty udávají – a tak tomu bylo odjakživa. Stačí se podívat na záznamy o životě lidí z jakékoliv doby. Na různá řešení nechtěných těhotenství narazíte všude, například na odvary z máty poleje, macešky nebo čemeřice. Staří Řekové užívali rostlinu zvanou *Silphium*, která se vyvážela z osady Kyréna. Poptávka po ní byla tak vysoká, že nakonec způsobila vyhynutí druhu. Ale ještě předtím se obrázek rostliny dostal na kyrénské mince.

Ramínka na oblečení, svíčky, nástroje vyřezané ze dřeva. Ženy hladověly, nechávaly si pouštět žilou nebo polévat břicho horkou vodou. Hippokratés radil skákat nahoru dolů a přitom se patami dotknout hýždí.

A samozřejmě tím snad nejběžnějším řešením z všech, pro které neexistují žádné obrazové nebo psané záznamy, jsou po tisíciletí vyslovované zoufalé modlitby vyděšených žen a dívek, které doufají, že potratí samovolně.

Ženy se snaží převzít kontrolu nad tím, kdy budou těhotné a kdy ne, aby mohly svobodně rozhodovat o svých životech, zhruba od stejné chvíle, kdy se lidstvo začalo starat o svá pole, aby mělo co jíst. Podoba naší společnosti je ovlivněná potraty. Co by nebyla, když v dnešní době ho podstoupí během svého života každá třetí žena. Potraty významně ovlivňují způsob našeho života – s dopadem na ekonomiku, průmysl i sexualitu – jenže o jejich pozitivním vlivu a šetrné podobě se vůbec nemluví. Jsme přecitlivělí a vystrašení a tomuhle tématu se věnujeme jen a pouze tehdy, když se objeví snahy o omezení přístupu k legálním a bezpečným zákrokům.

Legálnost je tady klíčová. Ze 40 milionů potratů, ke kterým ročně dochází po celém světě, je polovina provedena v zemích, kde je to legální. K té druhé polovině potratů dochází stejně, přestože jsou ilegální. A nebezpečné. Z těch 20 milionů žen, které potratí ilegálně, asi 47 tisíc zemře. Ať už to je nebo není legální, ženy po celém světě a napříč dějinami potrácejí. A když se podíváte na to, jaké důvody udávají Světové zdravotnické organizaci, pochopíte proč. Takový seznam v člověku probouzí soucit a solidaritu, snad jen kromě lidí, kteří si tvrdohlavě stojí za svou ideologií. Podle SZO si 73 % z těchto žen „momentálně nemůže dovolit mít dítě“, 48 % má problémy ve vztazích, 13 % nosí nemocný plod a 1 % bylo znásilněno.

Je šokující, jak jednoduchá je odpověď na otázku, proč se ženy rozhodnou jít na potrat. Protože mají pocit, že se o dítě nemůžou postarat. *Nemůžou*. Ujišťuju kohokoliv, kdo má námitky proti interrupci, že může zahnat veškeré starosti, že 40 milionů žen každý rok podstoupí tento zákrok bez rozmyšlení a nezodpovědně. Nedělají to sobecky pro zábavu, jako kdyby šlo o pití alkoholu nebo tancování na stole, a proto není potřeba, aby ti velkomyslnější od potratů někoho odrazovali po dobro společnosti.

Pokud si je žena natolik jistá tím, že by byla špatnou matkou, a rozhodne se vzít si pilulku, po které bude krvácet po dobu čtyř dní, nebo to ukončit v gynekologickém křesle, tak už určitě udělala dost vážné rozhodnutí o tom, co je po ní a pro společnost dobré. A protože je potrat zavrženíhodná věc, tak všechny stejně nadále mlčí o tom, jak důležité je mít možnost jej podstoupit legálně. Navzdory těm 40 milionům stále vnímáme umělé ukončení těhotenství jako něco, co se nás netýká, co dělají „jiní“, ale nikdy ne naše dcery. Ne naše matky, manželky a sestry. Naše šéfové nebo političky.

Když některé americké státy hlasovaly pro omezení přístupu k legální interrupci, říkala jsem si, že by se měla ozvat každá žena v budově, která ji podstoupila. Každá by se postavila a řekla jen: „Já jsem na potratu byla.“ A nejen političky, ale také asistentky, uklízečky, elektrikářky a tiskové mluvčí.

Nejen v budovách, kde vznikají zákony, ale i dál v ulicích by každá třetí žena stávkovala, jako by se symbolicky vzdávala své role ve fungování států. To samé měly udělat Španělky. V obou zemích by se všechno zničehonic zastavilo.

A byla by to trefná symbolika, jelikož když ženy nemají tu možnost bezpečného potratu, *jejich* životy se zastaví. Naše společnosti se zastaví. O tom vypovídá těch 40 milionů ročně. Co přesně si odpůrci potratů myslí, že by svět dělal s dalšími 40 miliony dětí ročně? S dětmi, které se narodily z donucení? Jaké dobro a *komu* by takový batalion nešťastníků asi tak přinesl?

Potrat je, vždycky byl a nadále bude součástí života žen. Otázkou zůstává, jestli k němu bude docházet bezpečně a legálně, nebo jestli se vrátíme k bylinkám, horké vodě a zoufalým modlitbám.

3 Komentář

3.1 Profil cílového textu

Pečlivě si stanovit zadání překladu je pro jeho proces naprosto klíčové. Text totiž nelze adekvátně převést, pokud neznáme jeho cílovou komunikační situaci. V případě bakalářské práce pracuji se zadáním fiktivním. V této její části se pokusím určit profil cílového textu, tedy v jaké podobě a v jakém médiu by český překlad mohl být publikován. S touto hypotetickou situací úzce souvisí i hypotetický čtenář překladu, tomu se ovšem budu věnovat v kapitole o vnětextových faktorech.

Kniha *Moranifesto* je souborem sloupků, z nichž některé byly napsány pro týdeník *The Sunday Times Magazine*. Zbytek sloupků a také jednotlivé předmluvy ke všem třem částem byly napsány přímo pro tuto knihu. Nabízí se otázka, zda by se v cílové kultuře mohly přeložené sloupky vyskytovat samostatně, například v nějakém magazínu pro ženy jako *ELLE* či *Cosmopolitan*. Dle tradice se podobné útvary publikované ve zmíněných magazínech většinou zabývají tématy spíše osobními, jako jsou partnerské vztahy, přátelství atp. Ve své knize se Caitlin Moranová věnuje tématům spíše politickým či politizovaným, například ženské obřízce, potratům, právům homosexuálů, rasismu atd. Jsem toho názoru, že vzhledem k probíraným tématům a k tomu faktu, že se často dotýkají politických rozhodnutí, ke kterým došlo ve Velké Británii (tedy v původní kultuře) a pojednávají o atmosféře, jež je následovala, se do žádného současného českého periodika nehodí jako pravidelná rubrika.

Od stejné autorky již v češtině vyšly tři knihy: *Jak být ženou*, *Jak stvořit dívku* a *Morantologie*. V prvním případě se jedná o fejetonistické beletrizované eseje, v druhém případě o román. Poslední jmenovaná kniha je autorčinou první sbírkou sloupků a humoristických esejů, její charakter je tedy velmi podobný té, kterou zde překládám. Kniha *Moranifesto* je rozdělena na čtyři sekce podle širších tematických okruhů sloupků a každá z těchto částí má svou vlastní předmluvu. Celá publikace tedy funguje jako celek. Vzhledem k tomu, že s autorkou je již české publikum obeznámeno zejména díky jejím románům, věřím, že by zde mohla vyjít i tato kniha, i přes témata, kterými se zabývá. Český čtenář by se tak mohl nejen lépe seznámit s osobností autorky, ale také se více dozvědět o výchozí kultuře.

Všechny tři zmíněné knihy vyšly v nakladatelství HOST, dá se tudíž předpokládat, že by v něm mohla vyjít i kniha *Moranifesto*. Pro bakalářskou práci jsem si vybrala předmluvu k první části, jeden sloupek z první části a jeden z části druhé. K zadání jsem přistupovala tak,

jako kdyby mým úkolem bylo postupně přeložit knihu celou. Samotný výběr mnou překládaných textů by mohl rovněž posloužit jako příloha k lektorskému posudku, na základě kterého se redakce nakladatelství rozhoduje o tom, zda knihu vydá, nebo ne.

3.2 Překladatelská analýza originálu

Analýza textu, kterou by měl překladatel provést nejlépe ještě před zahájením samotného převodu, je pro překlad naprosto nezbytná. Každý text má jednu nebo více funkcí, jež musí být i v překladu zachovány, aby mohl být považován za adekvátní. Je žádoucí tyto funkce identifikovat a dále také identifikovat prostředky, kterými je jich dosaženo. Dle Nordové² právě k tomu analýza slouží: zvážení vnitrotextových i vnětextových faktorů vede k určení funkce textu ve výchozí kultuře. Ta je následně porovnávána s možnou komunikační situací v kultuře cílové, z čehož překladatel dojde k tomu, které elementy textu originálu je třeba zachovat a které adaptovat na cílovou kulturu.

3.2.1 Stylistické zařazení a textové funkce

Nejprve bych se ráda věnovala obecnějšímu popisu výchozího textu. Jedná se o text publicistického stylu. Tento styl je velmi bohatý a různorodý³, což se projevuje i v případě knihy *Moranifesto*. Jak už bylo řečeno, je kniha rozdělená na několik sekcí, které obsahují jednotlivé sloupky, a každá z nich je uvedena jakousi předmluvou autorky, které mají více úvahovou podobu a nejsou, na rozdíl od zmíněných sloupků, téměř okamžitou reakcí na nějakou událost. Předmluvy, z nichž ta první se objevuje právě v mém překladu, mají blíže útvaru zvanému beletristický fejeton. Při překladu je třeba si uvědomit, že se jedná o dva různé útvary.

Newmark zmiňuje čtyři různé textové styly: vyprávěcí, popisný, diskuzní a dialogický⁴. V oné první části překladu, tedy předmluvě, se kromě vyprávěcího a popisného (ty jsou takto různorodému typu textu publicistického stylu téměř inherentní) setkáváme z velké části s diskuzním. Autorka si pohrává s různými nápady, přichází s logickými argumenty a všechno, co v té části říká, velmi nenápadně spojuje v jedno velké tvrzení. Dle české stylistiky v této části převládá úvahový slohový postup.

V samotných sloupcích převládá spíše postup vyprávěcí, hlavně ve sloupku s názvem „Why We Cheered in the Streets When Margaret Thatcher Died“. To je dáno jeho typem. Autorka v něm totiž popisuje své dětství a zážitky z něj, nutně je tedy potřeba tento postup

² NORD, Christiane. *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi, 2005. ISBN 90-420-1808-9. s. 24

³ ČECHOVÁ, Marie, CHLOUPEK, Jan, KRČMOVÁ, Marie a MINAŘOVÁ, Eva. „IX. Získávací a přesvědčovací funkce jako konstituující faktor projevu – funkční styl publicistický“. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV – nakladatelství, 1997. ISBN 80-85866-21-8. s. 176

⁴ NEWMARK, Peter. *A Textbook of Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall International (UK) Ltd, 1988. ISBN 0-13-912593-0. s.13

použit. Úvahový se tam ovšem objevuje také, stejně jako ve druhém překládaném sloupcu. Je nutno zmínit i postup popisný, který je v beletristicko-publicistickém žánru nezbytný, jelikož v něm jsou vždy popisovány nějaké skutečnosti. Pokud se vrátíme k Newmarkovi, je ještě třeba zmínit, že jeho dialogický styl, jenž klade důraz na kolokvialismy a kontaktovost, se celkem výrazně projevuje v celém textu.

Kontaktovost, které je v textu dosaženo například: častým užitím zájmena *we* (O: 11, 13) ve významu autorka a její čtenářstvo, výrazy oslovujícími čtenáře, jako *we live in a world* (O: 222) a *you are...changing things* (O: 8). Dále také pomocí řečnických otázek, např.: *Oh my god, a change is coming – can you feel it?* (O: 7) nebo *You know when middle-class people feel 'absolutely devastated' by the government's policy on the EU?* (O: 75). Autorka také odkazuje na zážitky a znalosti, které jsou jí a jejímu čtenáři společné, mluví o *the society we live in* (O:223). Roman Jakobson tuto funkci jazyka nazývá funkcí **fatickou**. Jedná se o sdělení, které slouží k navázání a udržení komunikace⁵.

Jakobson vymezuje textových funkcí celkem šest: poznávací aneb referenční, poetickou, fatickou, emotivní neboli expresivní, metajazykovou a konativní. První jmenovaná, tedy funkce **referenční**, se v textu uplatňuje výrazně. Autorka se pokouší čtenáře informovat o různých událostech, faktech a zážitcích. Všechny tyto informace hrají klíčovou roli, protože cílem komunikace je čtenáře o nich informovat. To je potřeba si uvědomit a při překladu zachovat na referenční rovině textu⁶.

Třetí významnou funkcí textu je funkce **expresivní**. Osobnost autorky se projevuje výrazně a definuje celkovou podobu díla. Autorka odkazuje k vlastním zážitkům, např. celý první sloupek (O: 74-79) obsahuje příběhy z jejího dětství, jsou v něm popsány její pocity a myšlenkové pochody. Avšak nejen ve sloupcích, ale i v první části se silně projevují postoje mluvčí k tomu, o čem píše. Například:

Personally, I'm thrilled with the current modishness of 'revolution', because I like the word 'revolution'. It's my third favourite, after 'cathedral' and 'shagreen'. (O: 9)

A v neposlední řadě je nutno podotknout, že celý text je napsán *ich-formou*. Osobnost autorky tedy nelze v překladu upozadit, pokud má být překlad kvalitní.

Jelikož se jedná o text na hranici stylu sdělného a estetický sdělného, uplatňuje se v něm i funkce estetická (B. Havránek⁷) neboli **poetická**. Uměleckého efektu je dosaženo

⁵ JAKOBSON, Roman. *Poetická funkce*. Přeložili Miroslav ČERVENKA, Milada CHLÍBCOVÁ, Terezie POKORNÁ. Jinočany: H & H, 1995. Artes et litterae. Literárněvědná řada. ISBN 80-85787-83-0. s. 80

⁶ NEWMARK, Peter. *A Textbook of Translation*. s. 22-23

⁷ ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny*. s. 29

pomocí nepřímých pojmenování, kterými jsou metafora (*healthily diverse mix coming into Westminster as fresh blood* (O: 12), *ghost town* (O:77)) a metonymie (*Westminster, Holyrood, Stormont* ve významu parlamentních sídel, *the City* ve významu důležitých obchodních a dalších center v Londýně (O: 14)). Dále také pomocí mnohých přirovnání (*like the deludo chef with the rat under his hat* (O: 7)), příznakových stylistických obrátů (např. repetice typu: *I like order. I like calm. I like not Googling 'how to get/hide gun cache in case of break-down of society'.* (O: 10)), slovních hříček (*but I suspect they're kind of...extincting* (O: 7), což je aktualizace nepříznačného výrazu „becoming extinct“) nebo ironie (*For whose benefit, exactly, would we be assembling this unhappy battalion?* (O: 224)).

S funkcí poetickou a expresivní úzce souvisí fakt, že se v textu vyskytuje hodně vtipu, ať už se jedná o zmíněnou ironii, slovní hříčky nebo třeba náhlý kontrast. Příkladem toho může být způsob, jakým autorka zakončila poslední odstavec první části textu:

The whole world is firing up, like a teenage brain – burning neural pathways across the globe, making connections, expanding, leaping. Previous spiritual, or religious, notions of a collective human consciousness now look like simple predictions of the future. We are now in a collective consciousness. That's the ultimate purpose of the internet. Oh my God, I'm going to have a fag. (O: 16)

Tento krátký úsek obsahuje obrazná vyjádření a gradaci (*making connections, expanding, leaping*), které směřují k závěru myšlenky a hlubokému všeobjímajícímu tvrzení, jehož závažnost je následně kontrastována s expresivním, osobním prohlášením autorky, které navíc obsahuje silně hovorový výraz *fag*.

Již méně dominantní ale přesto přítomná je v textu funkce **konativní**. Ta je v linii komunikace jakýmsi zrcadlením funkce emotivní, jenž je orientovaná na vysilatele. Funkce konativní je koncentrovaná k adresátovi, k příjemci textu. Jednou z funkcí autorčinych úvah je i přesvědčení čtenáře o realitě, která je popisována. Spisovatelka se tímto způsobem snaží šířit své názory, nabádá k zamyšlení a k jejich případnému sdílení a také k nějaké (re)akci.

V neposlední řadě lze v textu identifikovat také funkci **metajazykovou**. Ta se vyznačuje zaměřením na kód, tedy na samotný jazyk textu. Jak uvádí Hoffmannová, patří sem například snahy o definici významu slova⁸: *'poli' in politics, 'demo' in democracy – they both mean 'people'* (O: 12). Za metakomunikaci lze považovat i větné modifikátory hodnotící způsob sdělení (neboli disjunkty)⁹, např. *to be brusque* (O: 12).

⁸ HOFFMANNOVÁ, Jana. *Stylistika a...* Praha: TRIZONIA, 1997. ISBN 80-85573-67-9. s. 45

⁹ DUŠKOVÁ, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 4. vyd. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2211-0. s. 475

Je patrné, že v tomto ohledu je text velmi rozmanitý. Jelikož všechny obsažené funkce spoluvytvářejí výsledné působení celého textu, je potřeba je mít při překladu všechny na paměti.

3.2.2 Vnětextové faktory

V této a následující kapitole budu vycházet zejména z koncepce překladatelské analýzy Christiane Nordové. Ta mezi vnětextové (extratextové) faktory řadí vysilatele a jeho intenci, adresáta, médium, místo, čas a motiv komunikace. Výsledná souhra těchto faktorů má vliv na výslednou funkci komunikátu¹⁰.

Vysilatelem textu je jeho autorka Caitlin Moranová, spisovatelka a novinářka pocházející z Velké Británie. Své dětství strávila v průmyslovém městě Wolverhampton, které v té době zažívalo krizi. Jak jsem již zmínila v kapitole 3.1 Profil cílového textu, napsala několik knih, z nichž většina již vyšla v češtině. V současné době píše pro *The Times* sloupky, recenzní sloupky a beletristické fejetony.¹¹ Je také aktivní na svém účtu na Twitteru, kde pravidelně přidává příspěvky, v nichž často reaguje na současnou politickou situaci, a to pro ni velice charakteristickým sarkastickým a rázným tónem, který je přítomný i v její knize *Moranifesto*. Vzhledem k povaze překládaného textu je nutno zmínit i to, že se názorově pohybuje na levé straně politického spektra.

Pozici vysilatele do určité míry sdílí i s nakladatelem knihy. Již bylo zmíněno, že **médiem** této komunikace je kniha obsahující soubor textů stejné autorky. Tu vydalo nakladatelství Ebury Press. Po krátké rešerši titulů, jež toto nakladatelství vydalo, jsem zjistila, že velká část jejich knih je buď napsaná nějakou známou osobností přímo nebo alespoň jejím jménem (např. politici, lidé, kteří se proslavili svým kanálem na YouTube). To mě při analýze utvrzuje v domněnce, že osobnost autorky a to, že je známá a má své sledovatele, jsou pro text, jeho přijetí čtenářem originálu i pro překlad a hypotetického čtenáře překladu rozhodující a naprosto nezanedbatelné faktory.

S vysilatelem je úzce spjat i jeho záměr neboli **intence**. Intencí a **motivem** komunikace je upozornit na některé současné společenské a politické problémy jak v zemi původu knihy, tak i globální problémy. S tím souvisí obsah i probíraná témata. Některá z témat jsou vcelku kontroverzí, např. potraty, příjmová nerovnost, diskriminace a rasismus a

¹⁰ NORD, Christiane. *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. s. 41

¹¹ Caitlin Moran. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-07-18]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Caitlin_Moran

podobné. Autorka o nich mluví zábavnou formou, svižně a poutavě a tím tato témata zpřístupňuje lidem, kteří je nevyhledávají aktivně. Styl i forma sloupků i předmluv v celé knize pracuje s tím, že se čtenář začte do poutavého a vtipného začátku, a než si to stihne uvědomit, najednou čte o velmi vážných věcech. Věřím, že strategie autorky funguje a že se v její knize intence shoduje s výsledným **efektem** (působením textu¹²).

Knihy vyšla ve Velké Británii v roce 2016. **Čas** je v tomto případě tedy faktorem, kterým není třeba se příliš zabývat. Témata, jimž se autorka věnuje, jsou stále aktuální. Faktor **místa** je důležité zvážit, protože se v textu často vyskytují reálie se zemí původu spojené. Některé z nich lze zobecnit či vysvětlit, některé ale bude možno zachovat. Této problematice se více věnuji v kapitole o vnitrotextových faktorech v rámci presupozic. Zachováním určitých elementů, které mají v překladu specifickou poznávací hodnotu¹³, získá překlad oproti originálu ještě jeden efekt: informuje o cizí kultuře a přibližuje ji českému čtenáři. V takovém případě, kdy lze poznat, že se jedná o překlad, mluvíme o vyšší překládavosti¹⁴.

Vzhledem k faktu, že při rozhodování o konečném překladatelském řešení by měl překladatel vždy mít na zřeteli hypotetického čtenáře, je potřeba se důkladně zamyslet nad **adresátem** originálu o odvodit adresáta překladu. Adresátem sloupků Caitlin Moranové může být v podstatě kterýkoliv čtenář *The Times* a *The Sunday Times Magazine*. Adresáty knihy *Moranifesto* jsou čtenáři, kteří autorku znají buď z novin, nebo například díky jejím dříve vydaným knihám či jejímu účtu na Twitteru. Jako knižní autorka je už zavedena i v České republice. Například Městská knihovna v Praze má k dispozici všechny tři zde vydané knihy a všechny po více než deseti exemplářích. Ke dni 18. července 2018 bylo z 21 exemplářů knihy *Jak být ženou* vypůjčeno 7 kusů¹⁵, přitom se jedná o knihu, která vyšla už v roce 2012.

Z těchto informací vyvozují, že autorka je zde relativně známá a její knihy se čtou. Vzhledem k osobnosti autorky a tématům, kterým se věnuje, předpokládám čtenářstvo složené spíše z dospělých žen. Protože Velká Británie není pro českého čtenáře exotickou zemí, předpokládám také, že hypotetický cílový příjemce překladu bude mít jisté povědomí o některých základních reáliích této země. Dále předpokládám, že to, co by hypotetický český čtenář měl společného se čtenářem originálu, je jeho motiv k přečtení si dané knihy. Bude se

¹² FIŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Brno: Host, 2009. ISBN 978-80-7294-343-2.

¹³ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7. s. 90

¹⁴ POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. 2. vyd. Bratislava: Tatran, 1975.

¹⁵ Katalog MKP je dostupný z: https://search.mlp.cz/cz/#/c_s_ol=

jednat zejména o zájemce o non-fiction literaturu a oddechové čtení. Čtení překladu, stejně jako originálu, nesmí čtenáře nudit ani příliš namáhat.

3.2.3 Vnitrotextové faktory

Mezi vnitrotextové (intratextové) faktory řadí Nordová téma a obsah, presupozice, výstavbu textu, syntax, lexikum a suprasegmentální prvky. Některé z nich již byly krátce zmíněny v předchozí kapitole, například presupozice v souvislosti s adresátem, téma a obsah v souvislosti s intencí. Extratextové a intratextové faktory se prolínají a v textu na sebe navzájem působí, čímž vzniká jeho konečná podoba a funkce.

Hlavními **tématy** textu jsou revoluce, změna, otázky feminismu, problémy současné demokracie a kapitalismu, průmyslová města ve Velké Británii v 80. letech a vláda Thatcherové, potraty, společenská stratifikace, diskriminace určitých skupin společnosti, rasismus a konečně sociální média. Od těchto témat se odvíjí **obsah** předmluvy a jednotlivých sloupků. Předmluva obsahuje především polemiku o současném stavu společnosti a politického systému, nutnosti změny, roli a vlivu sociálních médií. Autorka v ní klade velký důraz na to, jakou moc mají lidé samotní, co se týče změn systémů. První sloupek se zabývá reakcí mnohých na úmrtí bývalé britské premiérky Margaret Thatcherové. Autorka se v něm snaží nastínit, jakým způsobem vláda Thatcherové ublížila určitým komunitám ve Velké Británii. Druhý překládaný sloupek se zabývá potraty a nezbytností možnosti je podstupovat legálně a v bezpečí nemocnic.

Presupozice čtenáře originálu se jistě budou lišit od presupozic českého čtenáře. V textu se vyskytuje velké množství reálií, např.: jména politiků (Donald Trump, David Cameron, Margaret Thatcherová), názvy seriálů (*DoctorWho*), televizních programů (*Newsnight*), vzdělávacích institucí (Eton, Cambridge), geografických označení (Wolverhampton, *the Home Counties* (O: 79)) a britská měna. Podle hypotetického charakteru čtenáře překladu usuzuji, že některé z těchto reálií zná (například jména významných politiků, seriály, které vysílají i české televizní stanice). U těch zbylých je při překladu nutno určit, zda si čtenář nutnou informaci ze zbytku textu vyvodí, a zda je nezbytné, aby ji pro pochopení úseku či celého textu měl. V případech, kde se mi zdálo nutné setříť rozdíly mezi presupozicemi čtenáře originálu a překladu jsem volila různé postupy, o kterých se zmiňuji níže v kapitole o překladatelských problémech.

Kniha je rozdělena do čtyř částí podle širších témat, kterými se sloupky zabývají. Každá z těchto částí obsahuje předmluvu a samotné krátké texty. Pro svůj překlad jsem si

zvolila předmluvu k části s názvem „The Twenty-First Century, Where We Live“ a sloupek „Why We Cheered in the Streets When Margaret Thatcher Died“ z též části a sloupek „This is a World Formed by Abortion – It Always Has Been, and It Always Will Be“ ze sekce nazvané „The Feminisms“. **Výstavba textu** se liší pro předmluvu a sloupky. Předmluva je významně delší a je uvedena citátem z knihy Milтона Friedmana. Sloupky jsou vždy uvedeny krátkým útvarem, který se formou a obsahem nejvíce blíží perexu. Informují čtenáře o níže probíraném tématu a nastiňují tón sloupku. Po perexu následuje titulek daného textu. Text je rozdělen do odstavců nerovnoměrné délky. Ve všech třech částech překládaného textu se nachází odstavce velmi dlouhé i velmi krátké, obsahující například pouze jedno souvětí.

Syntakticky je text velmi rozmanitý. Nalezneme v něm věty jednoduché, hypotaktická i parataktická souvětí. Charakteristické pro anglický jazyk jsou dlouhé věty, ve kterých je velké množství informací vyjádřeno pomocí polovětných vazeb (tzv. sekundárních predikací). Těmi jsou zpravidla jmenné konstrukce a uplatňují se jako větné kondenzátory. Jak uvádí Dušková, je v této oblasti pro češtinu přirozenější užití vedlejších vět¹⁶. Jako příklad takovéto kondenzace může posloužit následující věta:

Women trying to control their fertility, in order to have mastery of their lives, is as ancient a practice as humans trying to control their fields in order to eat. (O: 223)

Autorka využívá také velmi krátkých vět či nevětných výpovědí, které textu dodávají na údernosti. Často jsou použity jako nástroj oživení či hovorovosti (*So!* (O: 9)), ironie (*Well, it's us.* (O:11)), zdůraznění (*The system's borked.* (O:13)) nebo jsou použity za účelem podpoření argumentu (*Our bosses. Our politicians.* (O: 224)). Vyskytuje se zde také několik výčtů, např. definice revolucí:

The dictionary's first definition of 'revolution' is: 'Rebellion, revolt, insurrection, mutiny, uprising, riot, insurgency, overthrow, seizure of power, regime change, anarchy, disorder.' (O: 9)

a také *coat-hangers, candles, carved wooden tools – fasting, bloodletting, pouring hot water* (O: 223). Ty mají za úkol vytvořit v textu napětí, zrychlují jeho čtení a způsobují gradaci.

Najdeme zde relativně hodně pomlček, které nejsou pro česky psané texty tak obvyklé jako pro texty anglické. Proto jsem v překladu občas volila jiné řešení, např. jsem použila čárky z obou stran či kulaté závorky, pokud se jednalo o vsuvku. Protože však autorka používá více pomlček, než je běžné i pro anglické texty, rozhodla jsem se některé zachovat, aby v textu zůstala osobnost autorky a její úmyslné použití tohoto prostředku.

¹⁶ DUŠKOVÁ, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. s. 542

Z hlediska **lexikálního** je text rovněž bohatý. Pro publicistiku a zejména pro tyto útvary je velká rozmanitost lexikálních prvků typická. Převládají výrazy neutrální, nijak nezabarvené. Jelikož se ale jedná o text beletrizující a zabývající se významným množstvím různých témat, najdou se v něm široká škála dalších výrazů, od specifických termínů (*abortion, asexual, working class, neural pathways*), přes slova vyššího rejtríku (*subsequent, deflate, inferior, predicated*), až po výrazy expresivní (*gigantic, massive*), kam dále patří i výrazy hovorové (*balls, fag*) a vulgarismy (*fucked, arse*). Autorka také používá slova, která jsou v současné době méně užívaná a obvyklá (*discombobulation, brusque, skein*). V textu se vyskytují mnohá kompozita (*overwhelmingly, illogically, teatime, chokehold, commonness*). Hlavně jmenné složeniny zvyšují náročnost překladu, protože pro češtinu není tak typické, aby především jména byla nositeli sémantické informace. Podobnou funkci plní i citátové složeniny (*life-affirming, home-educated, market-led, hard-working*). V textu lze nalézt i několik novotvarů (*vontouring, Googling, twerking*). Zajímavostí jsou také již výše zmíněné výčty synonym.

Posledním vnitrotextovým faktorem, který zde zmíním, jsou **suprasegmentální prvky**. Ty poskytují doplňkové informace o záměru vysílatele a v textu se projevují opticky. Radíme mezi ně například slova tištěná tučně nebo kurzívou, uvozovky, pomlčky. V textu jsou kurzívou vytištěny perexy uvozující sloupky, čímž dává vysílatel najevo, že tyto krátké texty stojí mimo hlavní text sloupku. Kurzívou jsou také vytištěny názvy filmů a seriálů, což je norma, která se shoduje s tou českou. Dále je kurzívy užito jako prostředku zdůraznění (zde slova, která jsou v originále kurzívou, podtrhávám): *their lives grind to a halt* (O: 224), *non-mortgage debt* (O: 7), *can't even name a system* (O: 11). Tučně a větší velikostí písma jsou zvýrazněny názvy sloupků, tučně je také vytištěn citát, kterým začíná předmluva.

O problematice pomlček jsem se již zmínila výše, zde bych ještě chtěla rozebrat různé funkce, které v textu plní. Objevují se pomlčky z obou stran uvozující vsuvku (*industry in terminal decline in Britain – replaced by financial services and banking – the best...* (O: 7)), uvozující doplňující informace, jež rozvíjí myšlenku (*shift to fees for higher education – thus tying young people into long-term loans* (O: 7)). Jsou použity k rozšíření výrazu (*spread of power – of ideas – is puckered* (O: 8)) či zvyšují napětí a uvozující nějaké rozuzlení (*there's one huge, untapped resource which would allow a light-speed jump in progress – and it's us* (O:11)). Figurují zde také jako nástroj gradace (*the worst – the very worst – government...* (O: 75)) a dramatičnosti (*It's an odd thing – being told to mourn.* (O: 74)).

3.3 Koncepce překladu a překladatelská metoda

V této části práce bych ráda nastínila svou koncepci překladu. Ta je dle Levého ideovým základem překladatelovy tvůrčí metody¹⁷. Ve své celkové koncepci překladu vycházím z důkladné analýzy anglického textu, kterou jsem provedla zejména pomocí strategie, kterou doporučuje Nordová. Určila jsem si které textové funkce text má a jakými prvky je jich dosaženo. Důležitým faktorem, který bylo potřeba mít celou dobu na paměti, jsou presupozice hypotetického čtenáře.

Kvůli značné koncentraci reálií a významů vázaných na výchozí kulturu bylo potřeba si neustále uvědomovat cílového příjemce, abych se nedopouštěla přílišné intelektualizace, zbytečných explikací a generalizací, které jsou vnímány negativně a překlad je jimi oproti originálu ochuzen. Při překladu jsem se také řídila dvojí normou Jiřího Levého. Při reprodukci sdělení v jazyce jiném, než je jazyk originálu, figuruje norma reprodukční a norma uměleckosti¹⁸. Při jednotlivých řešeních jsem se snažila mezi nimi zachovat rovnováhu. Na to, kde na ose mezi volností a věrností se výsledné řešení problému nacházelo, měly vliv presupozice českého čtenáře a intence autora.

Držela jsem se také Newmarkovy teorie, podle níž je při překladu potřeba zachovat ekvivalenci (nebo adekvátnost, jedná-li se o celek) na následujících rovinách: textové, referenční, kohezivní a rovině přirozenosti¹⁹. V textu se vyskytují např. obrazná vyjádření, ať už ustálenější nebo originální, a aluze, které je potřeba rozeznat a následně řešit právě na referenční rovině, nikoliv pouze na rovině textové. Součástí mé metody bylo také zachování přirozenosti výsledného komunikátu. Toho jsem se snažila docílit použitím českých idiomů a často užívaných obraty. Důležitým krokem byly konečné úpravy textu bez přihlídnutí k originálu, jehož výsledkem by měl být text, který v cílové kultuře působí přirozeně ve všech ohledech.

Text jsem shledala objektivně celkem složitým, proto jsem se při některých dílčích řešeních řídila také minimaxovou strategií, totiž snažila jsem se najít nejvhodnější řešení, ale ne za cenu maximálního úsilí.

Co se týče úvodní citace Milтона Friedmana, rozhodla jsem se použít jeho knižně publikovaný překlad, byť částečně pozměněný.

¹⁷ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. s. 60

¹⁸ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. s. 82

¹⁹ NEWMARK, Peter. *A Textbook of Translation*. s. 22-23

3.4 Překladatelské problémy, postupy a posuny

Výchozí text obsahuje poměrně hodně pasáží, při jejichž řešení vyvstávají problémy z různých důvodů, ať už se jedná o rozdílnosti dvou jazykových systémů či odlišné presupozice prvotního a cílového čtenáře. Vzhledem k velkému počtu vzniklých problémů jsem se rozhodla se v této kapitole věnovat jen několika vybraným, snažila jsem se však pokrýt různé typy problémů a postupy, které jsem pro dosažení výsledných řešení použila. Držela jsem se typologie postupů Dagmar Knittlové²⁰. V podkapitole věnované posunům vycházím z teoretických prací Popoviče²¹ a Gromové²².

3.4.1 Presupozice

Čtenáři originálu a překladu mají odlišné presupozice z toho důvodu, že se nacházejí v odlišných kulturách. V překladu jsem se snažila zachovat ty prvky, u kterých předpokládám, že je čtenář pochopí a nebo že je k celkovému pochopení textu znát nepotřebuje. U ostatních jsem se rozhodovala mezi různými postupy. Jedním z případů je místní měna země původu originálu, britská libra. Předpokládám, že čtenář tuto měnu zná, avšak přepočítat si cenu při čtení v hlavě na české koruny by ho zbytečně zatěžovalo. Kdybych uvedla pouze částku v české měně, působilo by to v překladu nepřirozeně a nesouhlasilo by to s celkovou koncepcí překladu. Mé řešení bylo tedy následovné: £10,000 (O: 7) jsem převedla jako 10 000 liber (asi 290 tisíc českých korun) (P: 7). Českému čtenáři jsem tedy dodala analogickou informaci.

V textu se nachází mnoho názvů různých institucí. Ve velké většině jsem volila přidání informace pomocí obecného klasifikátoru v případech názvů, u kterých jsem předpokládala, že by čtenáři mohl význam uniknout. Např.: *the Union* (O: 9) je v překladu *Spojené království* (P: 9), *Holyrood, Stormont* (O: 14) je převedeno jako *sídla skotského a irského parlamentu Holyrood a Stormont* (P: 13). V některých případech jsem informaci vynechala vypuštěním specifikující sémantické složky a celý výraz jsem nahradila výrazem obecnějším. Tento postup nazýváme generalizací. Příkladem může být *boys from Eton* (O: 79) v překladu jako *děti z drahých soukromých škol* (P: 20). V této větě jsem rovněž nahradila slovo *boys* hyperonymem *děti*, protože Eton je škola pouze pro chlapce, zatímco s obecnějším výrazem škola je lepší použít obecnější výraz.

²⁰ KNITTLOVÁ, Dagmar. *Teorie překladu*. Fakulta filozofická: Univerzita Palackého, 1995.

²¹ POPOVIČ, Anton. „Štruktúra prekladového textu“. *Teória uměleckého prekladu*. s. 122-131

²² GROMOVÁ, Edita. „Posun v preklade“. *Úvod do translatológie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-80-8094-627-2. s. 56-69

Doplňující informace jsem se čtenáři rozhodla poskytnout i v dalších případech a použila jsem k tomu vnitřní vysvětlivky. K tomu jsem se uchylovala, pokud nevyřčená a pouze naznačená fakta v originálu byla původnímu čtenáři známá, ale českému ne tolik. Nebo pokud se česká tradice ve vyjadřování dané souvislosti lišila. Příkladem může být *pennyroyal* (O: 222), což jsem převedla jako *odvary z máty poleje* (P: 22). Že se jedná o rostlinu by bylo jasné už jen z názvu máta polej, ale vzhledem k tomu, že je to výraz méně používaný než *pennyroyal* v angličtině, dodala jsem informaci o způsobu jejího užívání. V anglické kultuře jsou toto slovo a jeho význam lépe známy možná i díky písni skupiny Nirvana *Pennyroyal Tea*.

S českou tradicí souvisí také změna, kterou jsem provedla při překladu *Mrs Thatcher* (O: 78). Zatímco v anglicky mluvících zemích je zvykem jména uvozovat právě například pomocí *Mrs*, v českém kontextu se u veřejně známých osobností upřednostňuje uvedení profese či pozice, a proto překládám jako *premiérka Thatcherová* (P: 20).

3.4.2 Gramatika a syntax

Problémy často vznikají kvůli rozdílným vlastnostem jazykových systémů. Pro ilustraci bych ráda zmínila podstatně nižší gramatikalizaci kategorie rodu v angličtině než v češtině. V originále se vyskytuje spojení *feminist writers* (O: 222), které v angličtině zahrnuje jak spisovatele, tak spisovatelky. Vzhledem k tomu, že na rozdíl od češtiny angličtina nerozlišuje různé deklinační typy, ani nemá shodu v rodě u adjektiv a řídícího substantiva²³, vzniká při překladu problém. Rozhodla jsem se výraz rozšířit na *feminističtí autoři a autorky* (P: 22). Zároveň zde došlo v zájmu zachování přirozenosti výrazu ke změně hyponyma spisovatel na slovo autor.

V překladu jsem se snažila využít možností, které má český jazyk navíc oproti jazyku originálu. Tím je například volný slovosled a aktuální členění větné. Pomocí nich jsem dodala výrazu dostatečný důraz bez toho, aniž bych musela použít kurzívu, jak je to v originále, která není v českých textech tak obvyklá. Větu *They are absolutely devastated*. (O: 76, slovo v originále kurzívou je zde podtržené) překládám následovně: *Tak ti naprosto zdrcení jsou*. (P: 17).

Anglická věta podle vzorce SVO je naprosto přirozená i v případě, že je podmět v první osobě. Pro češtinu je přirozenější zájmeno vynechat, což je umožněno konjugací

²³ DUŠKOVÁ, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 4. vyd. Praha: Academia, 2012. s. 83

slovesa. V následujícím úseku se však zájmeno *we* objevuje několikrát za sebou ve stejné konstrukci, což má intenzifikační účinek:

We are democracy. We are the conversation. We are the climate. We set the tone – we make the spaces where conversations turn into ideas, which then turn into action. We are the drivers. (O: 13)

Abych tento účinek zachovala, rozhodla jsem se ponechat i osobní zájmeno a pro dosažení větší přirozenosti jsem před něj umístila zájmeno ukazovací:

My jsme demokracie. To my vedeme diskuze a utváříme politické klima. To my udáváme tón budováním prostorů, ve kterých se z diskuzí plodí nápady a ty poté v činy. To my jsme hybná síla změny. (P: 12)

3.4.3 Lexikum a nepřímá pojmenování

V kapitole věnované analýze jsem již stanovila rozmanitost textu z pohledu lexika. Zde prezentuji několik vybraných problémů a použitých překladatelských postupů. Prvním postupem je překlad v pravém slova smyslu v případech, kde existuje úplný ekvivalent. Tento postup není nijak zajímavý, proto uvádím pouze jeden příklad: *revolution – revoluce*. V případech neexistence přímého ekvivalentu byly použity následující postupy:

- kalk: *cool – cool*;
- substituce: zejména v případech, kde sémantickým jádrem výpovědi je v angličtině jméno. Do češtiny jsem převáděla slovesně, jelikož slovanské sloveso je sémanticky plnější, zatímco angličtina často užívá slovesa sponová, významově ochuzená: *to be brusque* (O: 12) – *když to řeknu napřímo* (P: 11);
- transformace: *have lived through – zažila*. Sémantické složka výrazu v angličtině vyjádřená pomocí adverbialního *through* je v překladu zachována pomocí prefixu *za-*;
- kompenzace: *extincting – skáknout si* (O i P: 7). Příznakový tvar slovesa *extinct* jsem nepřeváděla příznakově, toto ochuzení jsem však kompenzovala v té samé větě, abych v ní zachovala situaci zlehčující ironický odstín;
- modulace: *I'm not up for that. – To není nic pro mě.* (O i P: 9).

Při čtení působí text originálu živě, vtipně, dynamicky a odlehčeně. Jedním z nástrojů, pomocí kterých toho autorka dosahuje, jsou různá nepřímá pojmenování. Možno zmínit například ustálené metafory typu: *A ghost town*. (O: 77) Takovéto výrazy jsem adaptovala na adekvátní českou situaci: *Je tu úplně mrtvo*. (P: 18) Další tzv. překladatelský oříšek

představovaly různé aluze. Metaforu a zároveň aluzi v jednom výrazu zároveň lze najít ve větě: *We were all conversant with what would happen when the wind blows.* (O: 76) V odstavci mluví autorka o hrozbě jaderné války v 80. letech. *When the Wind Blows* je název komiksové knihy, která vyšla v roce 1982 a pojednávala právě o tomto tématu. Jsem toho názoru, že ani předpokládaný čtenář originálu s velkou pravděpodobností tuto aluzi nepochopí, proto jsem se rozhodla ji vynechat. V zájmu zachování implicitnosti vyjádření jsem nevolila specifické výrazy a řešila jsem následovně: *Všichni jsme byli dobře obeznámeni se scénářem, který by nastal, kdyby k tomu došlo.* (P: 18)

Již několikrát jsem zmínila, že text pro překlad je nutné vnímat jako celek a snažit se zachovat celkové působení a ráz. Celá kniha i pro překlad vybrané části mají spíše neformální ráz a místy působí až familiárně. Prostředky, kterými je toho docíleno, se můžou ve dvou jazycích lišit. Velký rozdíl mezi pracovními jazyky této práce je jejich stylistické rozvrstvení. Podle Knittlové odpovídá 4 vrstvám anglickým 14 vrstev českých²⁴ a neutrálním anglickým jednotkám často odpovídají příznakové české protějšky. Proto jsem v některých místech volila hovorový český protějšek anglického neutrálního slova, např. *lidi* místo *lidé*. Dále jsem vcelku neutrální pasáž obsahující přímou řeč převedla příznakověji a expresivněji:

When I was a kid, at this time of the day, all you'd hear was the "tramp, tramp, tramp" of people's feet as they walked to the factories – every bus would be full, the streets would be seething. This town had something to do, and money in its pocket. People used to come here for work, and get it, the same day. Look at it now. (O: 76)

Když jsem byl malej, tak v tuhle denní dobu nebylo slyšet nic jinýho než dupot dělníků po cestě do továrny. Všechny autobusy byly plný, ulice se hemžily lidma. Bylo tady co dělat a lidi měli peníze. Přicházeli sem shánět práci a hned první den si ji našli. A podívejte, jak to vypadá teďka. (P: 18)

Pokud by byla přímá řeč přeložená neutrální spisovnou formou, působilo by to nepřirozeně. Naopak vulgarismy obsažené v originálu jsem se rozhodla částečně nivelizovat a nahradit výrazy z obecné češtiny, např.: *knew they were...fucked* (O: 77) – *věděli, že jsou v háji* (P: 19).

Aby text plynul a působil přirozeně česky, držela jsem se poučky Levého o vkládání relativně bezobsažných slůvek²⁵, kterými jsou například *přece, teda, pak, no a tak*.

²⁴ KNITTLOVÁ, Dagmar. *Teorie překladu*. Fakulta filozofická: Univerzita Palackého, 1995. s. 48.

²⁵ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. s. 138

3.4.4 Posuny

Z překladu, následující analýzy a výsledných řešení vyplývá, že při překladu nutně dochází k nějakým posunům. To neznamená, že je předklad chybný nebo nedostatečný. Je to důsledek snahy vytvořit text, který bude fungovat jako překlad, totiž bude dostatečně věrný originálu a zároveň nebude působit nepřírozně jako pouhý přepis anglického textu. Podle Gromové je posun výsledkem interpretačního procesu překladatele. Popovič rozlišuje postupy konstitutivní a individuální.²⁶

Ke konstitutivním posunům dochází z důvodu rozdílných jazykových a stylistických norem jazyků. Tyto posuny jsou objektivní a nevyhnutelné. K nutnému a funkčnímu posunu dochází v kategorii rodu:

Not just the politicians – the PAs and the cleaners, the electricians and the press officers. (O: 224)

A nejen političky, ale také asistentky, uklízečky, elektrikářky a tiskové mluvčí. (P: 24)

Jako další příklad lze uvést převod polovětných konstrukcí vedlejší větou: *fourteen-year-old black teenage girls in bikinis, crying for their mothers* (O: 14-15) – *čtrnáctileté černošky v plavkách, které volají maminku* (P: 14).

Individuální neboli subjektivní posuny jsou takové, v kterých se projevuje překladatelův idiolekt a záměr. Jedná se o situace, kdy si předkladatel na základě nějakých svých subjektivních pocitů vybírá jedno z více možných funkčních řešení. Příkladem může být volba mezi různými ekvivalenty slova *annoying* (*nepříjemný, protivný, otravný*). Dle kontextu jsem se rozhodovala mezi synonymy *nepříjemný* a *otravný*. Pro *nepříjemný* jsem se rozhodla proto, že slovo *otrávit* (P: 17) figuruje v následující větě. Mezi individuální posuny patří také explicitace, které jsem již zmínila výše.

Chybovost originálu také vede k posunům. Překladatel si ovšem musí být naprosto jistý, že se jedná o chybu a ne o překladatelovo nepochopení originálu. Po zvážení celého odstavce a širšího kontextu jsem dospěla k závěru, že slovo *proceeding* (O: 9) je překlep. Danou větu jsem překládala, jako kdyby v ní místo toho bylo slovo *preceeding*:

I have heard, in the last five years, the word 'revolution' mentioned more times than I did in the proceeding twenty. (O: 9)

V posledních pěti letech slýchám slovo „revoluce“ častěji, než jak tomu bylo během těch dvaceti let předtím. (P: 8)

²⁶ GROMOVÁ, Edita. „Posun v překlade“. *Úvod do translatologie*. s. 56-57

4 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přeložit vybraný text a s pomocí teoretických poznatků dojít k co nejlepším řešením a některá z nich pak popsat ve výběrové analýze textu a překladatelských problémů a posunů. Po stanovení překladatelské koncepce a metody jsem se snažila o adekvátní převod anglického textu pro českého čtenáře, přičemž jsem neustále měla na paměti svého hypotetického čtenáře. To často usměrňovalo má řešení. Jednou z nejdůležitějších složek textu byla osobnost autorky, kterou jsem se snažila zachovat. Dále bylo také potřeba nějakým způsobem převést vtip, který je pro typ textu i autorku typický. Ta má dle mého názoru docela osobitý styl. Často používá krátké věty a také pro angličtinu typické kondenzované nominální řetězce. To všechno činilo překlad náročným. Přesto jsem se snažila vytvořit text, který by na cílového čtenáře překladu působil podobně jako originál na čtenáře originálu. Zároveň bylo mým cílem, aby měl český čtenář pocit, že to, co čte, působí přirozeně.

I přesto, že existují různé příručky pro výuku překladu a teorie překladu, zůstává překlad v některých ohledech velmi subjektivním a často nelze objektivně rozhodnout mezi dvěma možnými řešeními. Tato práce pro mě byla přínosná v tom, že mi umožnila přeložit úsek knihy tak, jako kdybych ji měla přeložit celou. Díky tomu jsem nabyla spoustu nových informací, znalostí a schopností. Musela jsem se zamýšlet nad a zkoušet mnoho různých postupů. Také mi to pomohlo prohloubit si vědomosti z různých teorií, protože jejich aplikací na reálný překlad jsem byla nucena je konfrontovat se specifickými příklady.

Jsem si vědoma, že – také kvůli obtížnosti výchozího textu – se v překladu mohou vyskytovat nějaké nedostatky, byť jsem se snažila o co nejadekvátnější převod původního textu. Tím nechci říct, že by překlad v cílové kultuře nefungoval, ale spíše, že jsem se s jistou pravděpodobností mohla dopustit určitých ztrát.

Seznam použité literatury

Primární literatura:

MORAN, Caitlin. *Moranifesto*. London: Ebury Press, 2016. ISBN 9780091949051.

Sekundární literatura:

Lingvistika a translatologie

ČECHOVÁ, Marie, CHLOUPEK, Jan, KRČMOVÁ, Marie a MINAŘOVÁ, Eva. „IX. Získávací a přesvědčovací funkce jako konstituující faktor projevu – funkční styl publicistický“. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV – nakladatelství, 1997. ISBN 80-85866-21-8.

DUŠKOVÁ, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 4. vyd. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2211-0.

FÍŠER, Zbyněk. *Překlad jako kreativní proces: teorie a praxe funkcionalistického překládání*. Brno: Host, 2009. ISBN 978-80-7294-343-2.

GROMOVÁ, Edita. „Posun v preklade“. *Úvod do translatológie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2009. ISBN 978-80-8094-627-2.

HOFFMANNOVÁ, Jana. *Stylistika a...* Praha: TRIZONIA, 1997. ISBN 80-85573-67-9.

JAKOBSON, Roman. *Poetická funkce*. Přeložili Miroslav ČERVENKA, Milada CHLÍBCOVÁ, Terezie POKORNÁ. Jinočany: H & H, 1995. Artes et litterae. Literárněvědná řada. ISBN 80-85787-83-0.

KNITTLOVÁ, Dagmar. *Teorie překladu*. Fakulta filozofická: Univerzita Palackého, 1995.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7.

NEWMARK, Peter. *A Textbook of Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall International (UK) Ltd, 1988. ISBN 0-13-912593-0.

NORD, Christiane. *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam: Rodopi, 2005. ISBN 90-420-1808-9.

POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. 2. vyd. Bratislava: Tatran, 1975.

Slovníky a příručky

Anglicko-český, česko-anglický slovník. 3. vyd. Praha: FIN LEXIKA, 2011. ISBN 978-80-87133-06-4.

Český národní korpus – InterCorp verze 10 [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupné z: <http://www.korpus.cz/>

Český národní korpus – SYN series verze 2015 [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupné z: <http://www.korpus.cz/>

Internetová jazyková příručka ÚJC AV CR. [online]. © 2008-2015. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

KLÉGR, Aleš. *Tezaurus jazyka českého: slovník českých slov a frází souznačných, blízkých a příbuzných*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-920-1.

Nechybujte: Slovník českých synonym a antonym [online]. Brno: Lingea, 2012 [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <https://www.nechybujte.cz/slovník-ceskych-synonym>

Oxford English Dictionary [online]. Oxford University Press, 2018 [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://www.oed.com/>

PALA, Karel a Jan VŠIANSKÝ. *Slovník českých synonym*. 2. opr. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. ISBN 80-710-6059-3.

Slovník spisovného jazyka českého [online]. © Ústav pro jazyk český v. v. i. 2011. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>

Další zdroje:

Arabské jaro. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Arabsk%C3%A9_jaro

Caitlin Moran. *Twitter* [online]. 2018 [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <https://twitter.com/caitlinmoran>

Caitlin Moran. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-07-18]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Caitlin_Moran

Ebury Press [online]. Penguin Random House UK, 2018 [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <https://www.penguinrandomhouse.co.uk/publishers/ebury/ebury-press/>

FRIEDMAN, Milton. *Kapitalismus a svoboda*. Praha: Liberální institut, 1993. ISBN 80-85787-33-4. s. 12. S přihlédnutím k překladu Jiřího Jonáše.

GEISLEROVÁ, Aňa. *P.S.* Praha: Ikar, 2015. ISBN 978-80-249-2961-3.

Katalog MKP [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: https://search.mlp.cz/cz/#/c_s_ol=

MORAN, Caitlin. *Jak být ženou*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-696-9.

Neodvratnost společenského kolapsu?. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. 2018 [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/neodvratnost-spolecenskeho-kolapsu.aspx>

When the Wind Blows (comics). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-07-19]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/When_the_Wind_Blows_\(comics\)](https://en.wikipedia.org/wiki/When_the_Wind_Blows_(comics))

Příloha – Výchozí text

'Only a crisis – actual or perceived – produces real change. When that crisis occurs, the actions that are taken depend on the ideas that are lying around. That, I believe, is our basic function. To develop alternatives to existing policies, to keep them alive and available until the politically impossible becomes the politically inevitable' – Milton Friedman

Oh my god, a change is coming – can you feel it?

Of course a change must come! All the signs are there. We have wealth inequality that has returned to Victorian times. We have 50 million refugees across the world – the most people in transit since the Second World War ended. Depending on where you stand on climate change – with, on the one side, the 97 per cent of scientists who say it's a certainty, or, on the other, Donald Trump taking advice from his wig, like the deludo chef with the rat under his hat in *Ratatouille* – you can't argue with the fact that we're demonstrably running out of lions, fish, glaciers and sparrows. I'd like to think they've all just popped down the shops to get the papers and some fags, but I suspect they're kind of ... extincting.

With industry in terminal decline in Britain – replaced by financial services and banking – the best contribution the average, low-wage citizen can make to the economy is to get in debt. Hence the lack of willingness to deflate housing prices, and the subsequent huge mortgage payments. And the shift to fees for higher education – thus tying young people into long-term loans. The average *non-mortgage* debt of a British citizen is £10,000 – plus interest. And this huge national debt is a key part of our current economic model. We are now an economy largely

based on people *buying money*. It's seen as normal. But it is, of course, incredibly risky behaviour – because if interest rates go up, so will the number of people in financial ruin. This seems like a ... bad plan.

And then, of course, there's inequality – the frankly mortifying under-representation of the working classes, women, people of colour and the LGBT community in any seat of power – business, government, finance or media. The under-representation of the *majority* of people, in other words.

Things are ... unbalanced. There are too many monopolies and bottlenecks. The spread of power – of ideas – is puckered and lumpy. The upward generational rush of social and economic improvement – the hallmark of the twentieth century – has ended: my children and your children, are, by all indices, set to fair worse than my parents, or your parents. If history has taught us anything, we know that, by necessity, a change will have to come.

Because a change is *always* just about to come. One of the delightful delusions we have as a species is that changes only occur very rarely – and when they do, they are seismic, and sudden. In between these seismic changes, everything is still, and peaceful. Old maids cycle to church, and the thwack of cricket bat on ball, etc., etc.

In reality, change is constant. We are a species that is always on the move – all our civilisations were built on the run. There is no walking pace. There is no rest. Change was happening yesterday, and last year, and now, and tomorrow.

You are, infinitesimally, changing things now, by Tweeting, or drinking Fairtrade tea, or booking a flight, or talking to your child about Equal Marriage – or, more likely, listening to your child tell *you* about Equal Marriage, because your children are often far ahead of you. They cannot remember the past, and they see more of the future, because they will be in it for longer than you. That's why they're posting pieces about teenage coders in Ghana on their Facebook pages, or telling you what 'vontouring' is (don't look it up. It's plastic surgery for your vagina. You don't want to know. Just imagine your flaps looking like the Bride of Wildenstein and leave it at that).

So! A change is coming – and there's no change there. As far as humanity is concerned, change is business as usual.

'Revolution Number 2' – the song the Beatles never wrote

I have heard, in the last five years, the word 'revolution' mentioned more times than I did in the preceding twenty. In protest groups, at meetings and, overwhelmingly, online, I have heard people talking about 'revolution' as if it is a coming thing – a necessary thing. Occupy, Syriza, Podemos, the Arab Spring, the near break-up of the Union during the Scottish Referendum – we slip into talk of revolution easily these days. It's where the heat is. When Russell Brand wrote a book called *Revolution*, it sold over half a million copies, and his interview on *Newsnight* was watched by 11 million people – twice the number who regularly watch *EastEnders*. For a man discussing the overthrow of the entire political system, dismantling multinationals and setting up anarchist collectives! Not even the drunkest gambling addict would have put their money on that in 2000.

Personally, I'm thrilled with the current modishness of 'revolution', because I like the word 'revolution'. It's my third favourite, after 'cathedral' and 'shagreen'.

But, I should make clear, I like the word 'revolution' as defined in the *second* entry in the dictionary, and not the first.

The dictionary's first definition of 'revolution' is: 'Rebellion, revolt, insurrection, mutiny, uprising, riot, insurgency, overthrow, seizure of power, regime change, anarchy, disorder.'

Personally, I'm not up for that. The kind of people who are up for mutinies, and riots, tend to be young men – the kind for whom an afternoon of being kettled by 600 Metropolitan policemen before breaking free and wanging a brick through the window of Greggs feels like a life-affirming alternative to sports.

I, however, am a forty-year-old woman with very inferior running abilities and two children. I don't like riots. I don't like anarchy. I've

read enough history books to be resoundingly unkeen on extreme politics of either the left *or* the right, breakdowns in society, anarchy, overthrows, seizures of power and disorder. They tend to work out badly for women and children. They tend to work out badly for *everyone*.

My general rule of thumb is that you're always a *little* bit closer to the conditions that led to the outbreak of the Second World War than you think you are – which is why I'm all for political and economic stability, non-tumultuous cultural change, the bins continuing to be being emptied on time, etc., etc.

I like order. I like calm. I like not Googling 'how to get/hide gun cache in case of break-down of society'.

That's why the revolution *I* like is the second dictionary definition: 'Revolution: sea change, metamorphosis, transformation, innovation, regrouping, reorientation.'

Now that's a revolution I can get behind – metamorphosis. Sea change. A revolution that sounds like the moment *The Wizard of Oz* goes from black and white into colour; Cinderella's ball gown appearing around her in a blaze of Fairy Godmother magic. Not upheaval, but an *upgrade*. Even the most entrenched conservative would find it difficult to argue with the idea of a notable upgrade to the way we do things. Capitalism has been the defining political movement of my age – but it's not really gone through a thoughtful, planned improvement in my lifetime.

By way of contrast, I've lived through ten OS upgrades on my Mac – and that's just something I use to buy playsuits from Topshop.com, and piss around on Twitter. Capitalism is, surely, due an upgrade or two. Snow Leopard capitalism. Yosemite capitalism. Isn't that the fundamental point of capitalism, anyway? Of competition and markets? Constant product improvement and more choice? It's kind of weird that, under market-led capitalism, we can get 300 different kinds of latte but only one kind of market-led capitalism, with all the main political parties save the Greens peddling pretty much the same basic model.

It's almost as if the current political system doesn't see itself. It just believes it exists – that it sprang fully formed, via evolution,

as the natural way of things. It doesn't see itself as so many others do, as something that was constructed by human beings – fallible, faulty human beings – and so therefore could be changed by human beings. We don't even really have a *name* for this current economic and political system – to call it 'neo-liberal capitalism' is seen as an inherently left-wing labelling; it marks you out as, well, a Marxist. And when you can't even *name* a system, you can't have a conversation about it – which is proven by the general confusion, and feeling of being tongue-tied, in most voters when they discuss how things are, and how they'd like them to change. When you live in a social and economic system that is presented merely as *the* system, you prevent people from naming and inventing new ones.

But we do need to start talking about new systems. This restless feeling – that's what it is.

So, we're due an upgrade. What would this upgrade be? Where will this upgrade come from?

Well, it's us. If we're talking about a basic upgrade of the operating system of the Earth, there's one huge, untapped resource which would allow a light-speed jump in progress – and it's us. *We* are the big, obvious resource of our age.

And we are the key and unique resource of our age – for, in all of history until now, most of our processing power has gone to waste. Unless a brilliant mind was born into the fortunate circumstances of a) being male b) not dying of a terrible disease before the age of three c) being able to afford education and d) being in a social situation – usually predicated by location and wealth – which enabled him to disseminate these ideas, then, without that, all this potential died with its owner.

This, then, is the ultimate argument for the urgency and necessity of equality. For equality isn't some fabulous luxury we treat ourselves to when we're rich enough – the legislation and infrastructure we get round to *after* we secure our economies, or wrangle our foreign policy. Equality isn't humanity's cashmere bed socks. It's not a present we treat ourselves to, like champagne. It's a fundamental necessity, like water.

In the twenty-first century, humanity's greatest resource isn't oil, or titanium, or water, or gold: it's brains. It's people's brains. The reason the more unequal countries are so troubled is, to be brusque, because they are more stupid. They disregard their female population – thereby halving their potential brainpower – and then limit themselves to a problem-solving elite made up of a tiny percentage of the remaining 50 per cent.

And so while we keep these billions of tons of brains offline, we put humanity in an illogically difficult position. By believing some people are naturally superior, we make our species, as a whole, inferior. Weaker. To be frank: stupider.

And this weakness extends into our politics. The 'poli' in politics, the 'demo' in democracy – they both mean 'people', and that's what's currently missing. Us. Despite all the hot talk of revolution, when it comes to voter turnout the problem of apathy is rampant. Even with the highest voter turnout since 1997, over 40 per cent of young voters (18–25) did not vote in the last UK election – arguably the demographic that should be most politically engaged, as the business of politics is inventing the future *they* are going to live in.

And just as huge swathes of the population are missing at the polling booth, so they are in Westminster. Out of 650 constituencies, just 191 are represented by women.

Britain's non-white population is also seriously under-represented – just forty-one MPs to represent 13 per cent of the British population. And when it comes to working-class representation in Westminster, 33 per cent went to private schools (compared to 7 per cent of the population).

Out of 260 new candidates in 2015, forty-seven had previously been 'consultants', twenty-nine barristers and nineteen journalists. Sometimes, on bad days, it does seem that, if you have the right 200 people in your social circle, you've got a roughly 50/50 chance of being the next Prime Minister.

However you look at it, that's not a wide, healthily diverse mix coming into Westminster as fresh blood, and bringing in new conversations and ideas.

And little wonder we have such a small, incestuous slice of the population representing us – for politics has been terribly devalued. These days, if your child announced that they wanted to be a politician most people would react as if they had come down to the breakfast table and said, ‘Mother, Father – I’ve decided to become a massive pervert.’

Our default belief is that politicians are venal, shifty, double-dealing liars, out to serve the interests of their friends and business associates. It’s hard for an honourable man, woman or asexual to say that they wish to run for government without instantly being suspected of slight ... evil. And that is, to use the scientific phrase, balls. There’s no point in us *having* a democracy if we distrust everyone who wants to engage with it officially. If, in the very act of trying to gain power, you lose the trust of the people you wish to represent. That by wanting to stand for something you are presumed to be standing only for yourself.

There, the entire notion of being a public servant – a key tenet of the modern age – fails.

So: the problems are, as it stands, who engages in politics and what they do. That the idea of politics has become threadbare and dirty; the debates clownish and offputtingly pugilistic; the participants limited and lacklustre. The system’s borked.

The good news is, we have a billion ways to improve it. Us. For we are the point of democracy. We *are* democracy. We are the conversation. We are the climate. We set the tone – we make the spaces where conversations turn into ideas, which then turn into action. We are the drivers – not just at the polling booth, every five years, but in the choices we make every day in what we buy, what we eat, the language we use, the ideas we share, the comments we make and the connections we make across the world.

In many ways, culture and society are a billion times bigger than politics. The coming of the internet – and the rapid surge towards everyone being connected and being able to talk to each other – means there is a whole other world of power, influence and knowledge operating independently from the conventional old institutions of

power, knowledge and influence – Westminster, Holyrood, Stormont, universities, the City, the media – and on a vastly larger scale.

In many ways, social media already *is* the media, and in a way that can only accelerate as the years go on – even the biggest news organisation in the world, the BBC, has only 3,500 employees. Facebook and Twitter, on the other hand, have 1.3 billion between them: 1.3 billion reporters, photographers, hackers, opinion writers. These days, we both receive *and* broadcast. There is no such thing as a passive audience any more. We all wish to have our say – whether our ‘say’ is a 6,000-word blog entry, or just the simple act of intellectual dissemination and approval that is pressing ‘Like’, or ‘Re-Tweet’. I enjoy bringing Karl Marx into conversations, so I’ll just point out that, in this respect, the internet is Marxist: it has seized the means of production – producing news – but *only* because monolithic capitalistic multinational corporations like Google, Facebook and Twitter have enabled it in the first place. There’s a pleasingly knotty paradox for the next time you’ve had three gins.

Look at one of the biggest stories on social media in the last year: racism in the USA. By all accounts, white cops have been beating and shooting black citizens for years – and the reporting of it by mainstream media was cursory and short-lived. Twenty years after the savage beating of Rodney King, these incidents were still being presented on TV and in newspapers as isolated events.

In 2015, however, social media took on this story and made it huge. It set the climate. Advances in technology mean that people have been able to film violent incidents, and finally show the world what is happening. Activists blog, start hashtag campaigns – #blacklivesmatter, #icantbreathe – and even in the simple act of re-Tweeting these stories, the topic has been pushed to the forefront of the news agenda, and stayed there all year. Questions about racism in America are now being asked in a way that has become pressing and urgent. In a recent poll, 53 per cent of Americans said they believed that racism had become worse in the last five years. No. It’s just that we’re *talking* about racism more. We’re finally *seeing* it – in iPhone footage posted to blogs, of white, armed cops pinning down crying fourteen-year-old black

teenage girls in bikinis, crying for their mothers; in Eric Garner in a chokehold, saying his last words: 'I can't breathe'.

Many of the things I will be discussing under the heading of politics are, in fact, cultural, social and technological. Society and culture often marches faster, and longer, and harder, than politics. They frequently effect change fastest, and in the coolest way possible.

One of my favourite examples is that of *Doctor Who*. Russell T. Davies convinces the BBC to revive *Doctor Who*, because he loves it. Into the first series he writes in a character, Captain Jack Harkness, who is a hot, charismatic, pan-sexual super-hero. Essentially a Han Solo who'll do it with anyone.

In one episode, he kisses the Doctor, full on the lips. This is a prime-time BBC show – screened at teatime – watched by families. Not only was there not one letter of complaint, but on Monday morning, in my children's playground at school, there were ten-year-old boys fighting to play the role of Captain Jack in their *Doctor Who* games.

Now, that's something that, with the best will in the world, no piece of legislation, or Equalities Minister, could have achieved – making ten-year-old boys think bisexual super-heroes are cool. Not overnight. Not without any arguments. Not done entirely with love, and fuelled with joy, and almost as a by-product of a show that wanted to entertain, dazzle; make you laugh and cry and gasp.

I can draw a fairly straight line between that kiss in *Doctor Who* in 2007 and the passing of the 2013 Marriage (Same Sex Couples) Act in the UK – for what elected representative can vote against human rights for a section of the population that their children, and grandchildren, totally accept?

So much of the groundwork for change is done simply through human creativity, joy and a willingness to consider future and parallel worlds. The BBC made that show, and we watched it, and in a small way – while we were at play, while we were *happy* – the world was changed.

For the first time ever, thanks to the explosion of social media, the world can talk to the world – unmediated. Information known by

one person can be shared around the world in less than an hour – as evidenced by WikiLeaks. Voices that previously would never have been heard can lead the debate – as happened in the UK with the Daughters of Eve anti-FGM campaign that led to changes in legislation.

Through the internet of the world, we have, finally, gained a global sentience that was unthinkable even in the era of the satellite phone link-up, or the fax. Someone, observing the Earth from space, would have notice that, since social media opened up the skies, conversations and introductions and information and networks have lit up the globe with a trillion golden skeins. The whole world is firing up, like a teenage brain – burning neural pathways across the globe, making connections, expanding, leaping. Previous spiritual, or religious, notions of a collective human consciousness now look like simple predictions of the future. We are now in a collective consciousness. That's the ultimate purpose of the internet. Oh my God. I'm going to have a fag.

In April 2013, the woman who utterly defined the social climate of my childhood in the 1980s, Margaret Thatcher, died. Many people I knew celebrated. Many others were furious that they did. I tried to explain why, for some people, her death was something they'd waited to mark for a long, long time.

WHY WE CHEERED IN THE STREET WHEN MARGARET THATCHER DIED

It's an odd thing – being told to mourn. Being told to feel sad. Being chided into reverence.

When the news of Margaret Thatcher's death broke, Twitter became – as it always is – the village well: the place of announcement and discussion.

At first, everyone stuck to a very simple 'Margaret Thatcher has died', or 'Baroness Thatcher, RIP', or 'It has finally happened'. The first communications were the simple reporting of news.

After half an hour or so, people started to talk about their emotional reactions to the news that she was gone. And whenever someone from the left said anything non-reverent – or even joyous – about her passing, several thousand people from the right would be on hand to scold, 'Show some respect!', or 'An 87-year-old woman has died!' or 'Can you not feel some compassion? Can you not act with kindness? Can you not bow your head, just for today?'

And this was interesting, because those who supported Margaret Thatcher appeared not to believe that otherwise reasonable, considerate people could legitimately feel like this. The right could not understand why, even for a day, some on the left could not bow their heads and make a civilised attempt at deference.

But as someone who comes from a council estate, in a town that rioted in the 1980s (Wolverhampton: the McDonald's was left intact.

Even as we rioted, we protected the chips), but now mingles with the elite (I've been snubbed by David Cameron at a garden party: my echelons are 'upper'), I know why those feelings exist. How it is perfectly possible for kind people to not be capable of mourning a death of an old lady. Why your bones can boil against someone who should, ostensibly, be assessed as a hard-working public servant.

As a class jumper, I would say, as a sweeping generalisation, that politics can never mean as much to the professional classes as it does to the working class, or the underclass.

What is the worst – the very worst – government policy can do to you if you have a job in an industry with a strong future, live in a pleasant and well-equipped part of the country, and have enough money to have always thought of shoes as a necessity rather than a luxury? Push the highest rate of tax to 90 per cent, and let the bin men go out on strike. Annoying – but not fatal. If you are generally secure, a government can certainly inconvenience you, make you poorer, or make you angrier – it can be, let's be frank, a massive, incompetent, depressing, maybe even immoral pain in the arse – but *you*, and your family, and your social circle, will survive it. It is unlikely the essential course of your life will be much different under one government than the next, however diverse their ideas.

By way of contrast, what's the worst – the very worst – a government policy can do to you if you're poor – food bank poor? Dependent on the government poor? Well, everything. It can suddenly freeze, drop, or cancel your benefits – leaving you in the panic of unpayable bills, and deciding which meals to skip. It can underfund your schools and hospitals – death in a corridor; no exams passed: no escape route into private hospitals, or tutors, when your purse is full of buttons and old bus tickets. It can let your entire industry die – every skill learned and piece of knowledge earned left useless. It can leave your whole city to 'managed decline', as Geoffrey Howe's recently published suggestion for Liverpool revealed.

You know when middle-class people feel 'absolutely devastated' by the government's policy on the EU? They're not devastated. They're just annoyed.

You know when poor people are 'absolutely devastated' by the government's policy on housing benefit? They *are* absolutely devastated. They're in a hostel, with their children. It's not just words to them. It's the reporting of a fact.

Because if you are in the wrong town, in the wrong job, in the wrong class, the policies of a government can ruin you. And all those around you, too – so that you are all in fear. I don't know if you ever went to a former manufacturing town in the 1980s, but that's how they felt. The sadness and fear was everywhere – it saturated estates like greasy fog. It saturated the people like greasy fog: even now.

Whenever people reminisce about the eighties now, they always mention how the prospect of nuclear annihilation was a palpable thing. We were thoroughly and repeatedly talked through what it would be like to live in a post-nuclear wasteland: the lack of resources, the lack of hope. We were all conversant with what would happen when the wind blows. We knew what waited for us, if diplomacy failed.

As a nine-year-old when *Threads* – with its bomb blast, and melting St Paul's, and evaporating, screaming citizens – was broadcast, I had that hazy, childish thing of half believing, half not believing, that the dropping of the bomb had now happened. In Wolverhampton, it looked like diplomacy *had* failed. So much of what was promised for the apocalypse appeared to have come to us, bar the radiation burns – and, in the 1980s, antibiotic skincare for acne was so in its infancy that, often, one saw a particularly unlucky, gangling, pustule-crippled adolescent who looked like he really might have been the epicentre of the mushroom cloud.

We would drive into town, and my father would start the same, rattled monologue: 'When I was a kid, at this time of the day, all you'd hear was the "tramp, tramp, tramp" of people's feet as they walked to the factories – every bus would be full, the streets would be seething. This town had something to do, and money in its pocket. People used to come here for work, and get it, the same day. Look at it now,' he'd say, as we went right through the centre: boarded-up buildings, buddleia growing out of windows.

‘A ghost town. Where have they gone? Where have they all gone?’

We were here to shop, at the cheapest place in town: the big, empty supermarket by the retail market, where someone had thrown up shelves inside what used to be a factory, and piled goods high and sold them cheap. Mice would run from the sacks of rice. Ghosts seemed to live up in the roof, in the tangle of pipes they’d simply painted over, in a sickly, unlikely turquoise.

It was only driving back home that you’d see where ‘everyone’ was – queuing outside the Job Centre, heads down. The old fellas, like my dad, who’d always thought they’d work jobs wet with sweat, who could only sign their names with an ‘X’, and who knew they were, in the resettling of the economy, fucked. The younger men, who looked pole-axed by knowing that 2,999,999 people had signed on before them – although part of their discombobulation could have been their jeans, which were still, at the time, worn very tight, and without the mercy of a Lycra mix.

I was, accidentally, in the town centre when the riots happened – when it seemed like every man in the city ran down the main road, screaming, and the police vans boxed us in, and our dad pulled us into a doorway, and pushed us to his chest, under his coat, with the shrill, sour smell of his sweat, as he panicked, and tried to hide us from screaming men under his padded, Burton’s anorak.

And then, in times of calm, the attempts at pleasure. We went to West Park – Wolverhampton’s green space – once. We were the first people in the park that day. As we walked through the gates, the muddy banks of the lake became animated, and the water began to churn, and there was a chittering sound that made you want to wipe your hands clean over and over and over again. Hundreds and hundreds of rats were fleeing at our approach – they were swimming out to their nests on the island in the middle of the lake, while emitting odd rat screams.

So that’s where I grew up. The riots and rats and ghosts and sad, silent queues. It seemed like diplomacy had failed in Wolverhampton, in the 1980s. Like some kind of bomb *had* dropped.

And when an entire city falls – when you live somewhere that feels like the ruins of a civilisation; when your elders tell you, with a look of shock that is still new, that it did not use to be like this: that things were better, that things were pleasant, but not in your lifetime; and you see that they mourn the childhood you are having, and want to cover it up with their big, hard hands – you look, as all ruined, bombed cities must, to your leaders, to see what their reaction is to your unhappiness. You look to see what their solution is.

And the government of the eighties did not come and help. I sound as pathetic as a child when I say this now, but that's how we all felt. It was made clear that governments do not help in these matters – that the spores of private enterprise blow as they may, and that everything else was down to the individual. That is your city that was ruined; it was because not enough citizens were being dynamic, and opening wine bars, or starting up tech firms, or trading on the Stock Exchange. If a city was inferior, it was simply because its people were inferior. We were the problem. We – in Liverpool, and Sunderland, and Glasgow, and in the Welsh Valleys – were just ... wrong. We should have turned into something else, and we hadn't. And, as a consequence, we were disliked by our own government.

I grew up knowing that Margaret Thatcher disapproved of my entire existence: a family of eight children, in a council house, with a union-leader dad: home-educated, bohemian, scared of arguments, immersed in gay culture, with Welsh mining relatives sitting in the front room, talking about their picket lines. We were the kind of people holding people back.

In recent years I've frequently been told that my childhood dislike and fear of Mrs Thatcher was deeply ironic – as I am, in actual fact, a classic child of Thatcher. 'Look at you! Self-made! Working since you were thirteen, from a council estate in Wolverhampton! Pulled up by your bootstraps! A strong woman in a man's world! You are the absolute proof of everything she was saying! Margaret Thatcher made you!'

To which I always reply, very quietly: 'Yes. But look around. How many others like me made it out? How many ascended into the world

of boys from Eton and Cambridge and the Home Counties, at ease with walking into big rooms, and making things happen? Where are the other working-class kids from my generation? Because I look around, and I don't see them. The barriers did not come down. Indeed, compared to my father's generation, they appear to have gone back up again.'

So this is where all that anger started – the anger that confused so many, on the announcement of Baroness Thatcher's death. All those people childishy downloading 'Ding, Dong! The Witch Is Dead', or throwing parties to 'celebrate' her passing. Among many commentators, there was bewilderment over the fireworks that were set off, and the champagne – put away in cupboards for so many years, waiting for this day – being drunk. Why would you celebrate a death? The death of someone hard-working, old and confused? It is, surely, unnecessarily crude. It's spiteful.

But for all those who were left behind, to mourn their own towns, the sadness and the fear had turned to sour anger, as it always does. And that is when so many impotent but determined entries were made in diaries. Entries made when a factory closed, or Section 28 was brought in, or a relative came back from a protest, bleeding. Entries made when politics seemed to get very, very personal – in your wage packet, and in your bed. Entries when politics became dangerous, and destructive, in so many towns.

And they will all have been written differently, on different days, in different pens in a thousand different ways, but what they all boiled down to was this: 'I can't do anything else, now, but outlive this. Outlive you. All I can do is outrun you.'

And that is what all the cheap, unworthy, yet ultimately heartfelt celebration was on 8 April. It was the simple astonishment and relief of people – in the Valleys, on the estates, in the hostels and on failed marches – who felt they had, against all their own predictions, survived something.

Let's face it – we could easily have called this section 'Why Having a Vagina Is Often Terrifying'. Here is a piece on one of those other subjects feminist writers find themselves having to revisit, over and over again: women's right to control when they become mothers.

THIS IS A WORLD FORMED BY ABORTION – IT ALWAYS HAS BEEN, AND IT ALWAYS WILL BE

In 2013, in Spain, the ruling Popular Party drafted legislation to radically tighten the country's abortion laws. They proposed to make it illegal for Spanish women to seek an abortion save in cases of rape, incest, or risks to physical or mental health. Following an international outcry, the PP eventually backed down – but this came at the same time as American women began to experience notable restriction to abortion-access in many states, and British clinics started to see regular protests on the pavements outside, with clients – many of them young, and traumatised – being met with a barrage of abuse. There seemed to be a surprising re-framing, in many otherwise advanced countries, around the subject of abortion. It was as if abortion were some relatively recent, morally licentious activity that blew in on the same wind as disco, homosexuality and *Dallas*, and which must now – in more sore, sober and reflective times – be curtailed once more. That the only abortions are these modish, legal abortions – these clinics, and these doctors – and that now, enough was enough, and they must be stopped.

This is an odd logic for modern countries to take – as it ignores the constant, immovable, historical presence of abortion. Its commonness, currency and necessity. We live in a world formed by abortion – and we always have. Examine the social records of any time and they have their abortion remedies: pennyroyal, tansy, hellebore. Silphium was the remedy of the Ancient Greeks – the main export of Cyrene, demand

was so huge for Silphium that it was harvested into extinction – but not before its image was imprinted on to the Cyrenian coinage.

Coat-hangers, candles, carved wooden tools – fasting, bloodletting, pouring hot water on to the abdomen. Hippocrates recommended jumping up and down, so that the heels of the feet made contact with the buttocks.

And, of course, in all this there is no pictorial or documentary record of the most common thing of all: desperate, terrified prayers, over the millennia, from girls and women, desperately hoping they will miscarry.

Women trying to control their fertility, in order to have mastery of their lives, is as ancient a practice as humans trying to control their fields in order to eat. The society we live in is shaped by abortion – how can it not be, with a third of women now having an abortion in their lifetime? That is a gigantic force in the way we live – it informs every aspect of our economy, industry and sexuality – but the merciful, positive aspects of it are never seen, or discussed. Squeamish and frightened, we only *ever* discuss abortion when someone seeks to curtail safe, legal access to it.

And legal access is the key thing. Of the 40 million abortions that happen worldwide every year, half happen in countries where it is legal. The other half happen anyway – illegally. Unsafely. Of the 20 million women who abort illegally, 47,000 die. Whether it is legal or not, across the world and throughout time, women abort. And when you look at the reasons given to the World Health Organisation by these women, you can see why. It is a list that invokes mercy, and solidarity with the women, in all but the most determinedly ideological of hearts: 73 per cent ‘cannot afford a baby now’; 48 per cent have relationship problems; 13 per cent have an unhealthy foetus; 1 per cent were raped.

The simplicity of why women choose to seek an abortion is devastating: they feel they cannot look after a child. *Cannot*. I assure any anti-abortionist they may disregard their sneaking feelings that 40 million women a year have abortions foolishly, recklessly – that it is done with the same selfish giddiness as binge-drinking, or twerking,

and therefore to be discouraged by the high-minded, for the greater good of society.

A woman who is so convinced she would be a bad parent that she is prepared to take a pill and bleed for four days, or else find herself with her legs up in stirrups, has made a very serious decision about what is both good for her and society. And yet because abortion is shameful, women stay silent over their grateful need for legal access to it, and we continue – despite that 40 million – to think of abortion as some fringe activity, done by ‘others’ – never our daughters. Our mothers, wives and sisters. Our bosses. Our politicians.

When those American states voted to curtail access to legal abortion, I wanted every woman in that building who’d had an abortion to stand up and say, simply, ‘I have had an abortion.’ Not just the politicians – the PAs and the cleaners, the electricians and the press officers.

And then on – outside the buildings of legislature, and into the streets: every woman – one in three – on strike that day, in a symbolic withdrawal from the running of the country. Spanish women should have done just the same. Both countries would have ground to a halt.

And the symbolism would have been apt – for when women are denied safe access to abortion, *their* lives grind to a halt. Our societies grind to a halt. Forty million a year suggests nothing less. What do anti-abortionists think, exactly, that the world would do with those extra 40 million children a year – born to unwilling mothers? For whose benefit, exactly, would we be assembling this unhappy battalion?

Women have abortions. They always have, and they always will. The only question is: in safe, legal clinics – or back to pennyroyal, hot water and desperate prayers?